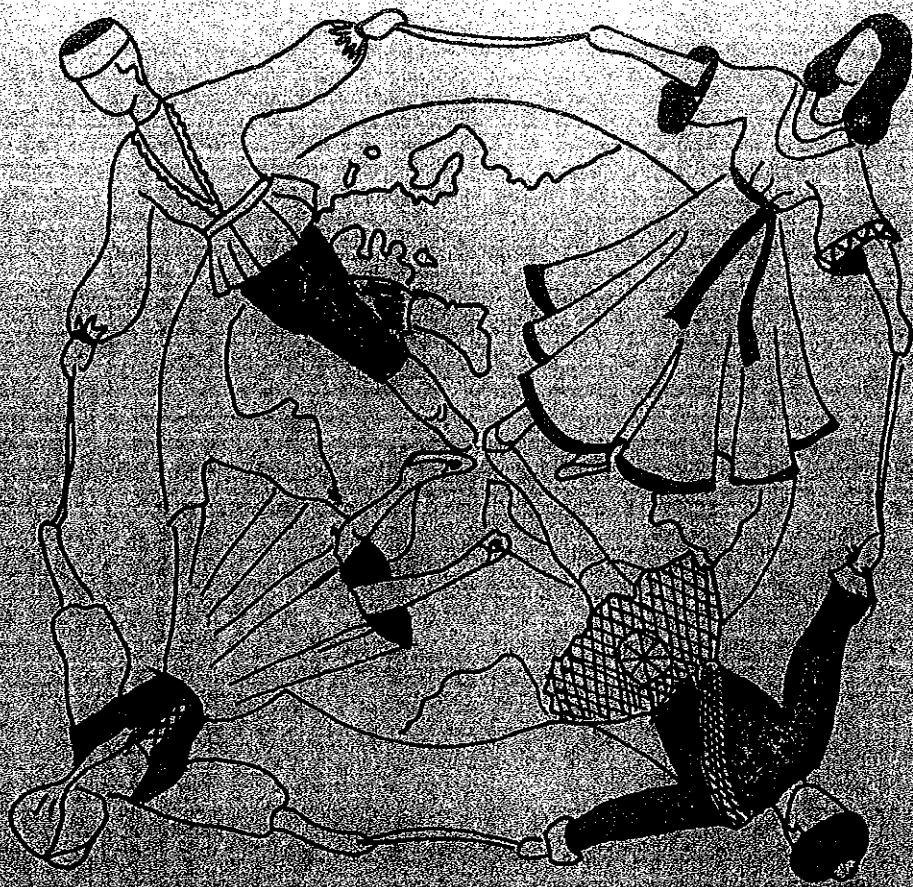
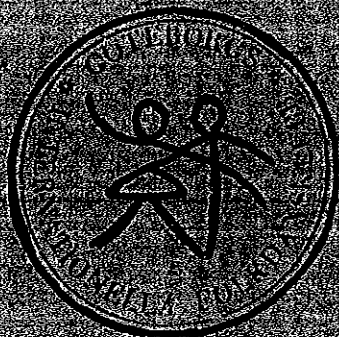




DANSKOMPENDIUM

GÖTEBORGS INTERNATIONELLA FOLKDANSKLUBB



GREKLAND
ISRAEL
JUGOSLAVIEN
ROMANJEN
USA

<u>INLEDNING</u>	sid
Syfte.....	i
Internationella folkdansklubbar i Skandinavien...	1
Göteborgsklubben.....	2
Klubbens danser.....	3
<u>JUGOSLAVIEN</u>	
Historia & geografi - en översikt.....	7
Om folkdans och folkmusik.....	11
Allmänt om instrument i folkmusik.....	17
Instrument.....	18
Danser & noter & texter.....	20
<u>GREKLAND</u>	
Historia & geografi - en översikt.....	28
Om folkdans och folkmusik.....	31
Några vanliga danser.....	34
Instrument.....	38
Danser & noter & texter.....	40
<u>RUMÄNIEN</u>	
Historia & geografi - en översikt.....	44
Om folkdans och folkmusik.....	47
Instrument.....	50
Danser.....	52
<u>ISRAEL</u>	
Om folkdans och folkmusik.....	53
Danser & noter & texter.....	54
<u>USA</u>	
Om folkdans och folkmusik.....	60
Danser & texter.....	62
<u>TECKENSYSTEM FÖR DANSBESKRIVNING</u>	
Om å tegne dans av Thor Henniksen.....	64
Förteckning över fattningar.....	67
<u>KÄLLOR</u>	
Om vana källor.....	68
Källförteckning.....	69
<u>KARTOR</u>	
Balkan.....	4
Jugoslavien.....	7
Jugoslavien, topografi & vegetation.....	10
Grekland.....	28
Rumänien.....	44

SYFTE

Avsikten med det här häftet är att ge lite bakgrundsmaterial till våra kurser i Internationell folkdans. Att "bara" ägna sig åt själva dansandet är i och för sig roligt och givande. Men det är ju så att om man får veta en del om bakgrunden till en dans, om innebörden, lite om resp lands kultur osv blir det ännu roligare att dansa.

Det här med folkkulturer i olika delar av världen är ju inte ett område som man reder ut i en handvändning – det finns massor av material att hämta från ett oräkneligt antal källor (som ofta är svåra att hitta, tyvärr). Det som finns sammanställt här är bara lite som vi plockat fram här och där. Åtskilligt mer skulle alltså kunna sägas, men vår ambition är inte att lämna kompletta uppgifter i alla stycken utan snarare att försöka åstadkomma en inspirationskälla – dels för dansen och dels för självständiga efterforskningar på det här enormt vida, spännande och intressanta området.

INTERNATIONELLA FOLKDANSKLUBBAR I SKANDINAVIEN

Det finns rätt många sådana här klubbar i Sverige, Norge och Danmark numera. Vi känner säkert inte till alla, men de större klubbarna (och några mindre) med samma inriktning beträffande dansval som vår klubb, har vi goda kontakter med. Vi brukar träffa alla minst en gång om året.

För att börja med Danmark så finns där naturligtvis ett stort antal folkdansare i Köpenhamn med omnejd. Verksamheten där är emellertid grundad mer på kurs- än klubbasis. I Birkerød norr om Köpenhamn finns ett gäng som kallar sig 'Urte' (Örter, alltså!). De har kurser, uppvisningsgrupp och en musikgrupp. På repertoaren finns i första hand danser från Makedonien i Jugoslavien.

I Norge finns Oslo Internasjonale Folkedansklubb. Dessutom känner vi till klubbar i Trondheim och Sandefjord.

Här i Sverige har vi kontakt med klubbar och folkdansare i Malmö, Växjö, Värnamo, Visby, Stockholm och Rättvik. I Stockholm finns två klubbar:

Internationella klubben och Internationella folkdansklubben

Den sistnämnda är den äldsta. Den lär ha grundats 1946 redan! Man kan

väl säga att det är i den som de övriga klubbarna i Sverige har sitt ursprung,

eftersom de startats av folk som flyttat från Stockholm och klubben där och som tagit med sig kunnande och intresse.

Alla dessa klubbar har liknande dansrepertoar. I några av klubbarna har man utvidgat verksamheten till att förutom dansen även omfatta musicerande. Detta har hänt i t ex Växjö och Oslo. Där finns alltså folk som spelar levande musik till dansen, något som alltid är lika uppskattat.

GÖTEBORGS-KLUBBEN

Så skall vår egen klubb - Göteborgs Internationella Folkdansklubb - få en presentation också. Den föddes 1966. Acke Adlerbert och Eva Sällström (sedemera Johansson) var initiativtagare och de drivande krafterna på den tiden. Det var goda år på 60-talet men i början av 70-talet hade klubben en nedgångsperiod. Allt färre aktiva infann sig på danskvällarna. Men klubben överlevde krisen och den våren då det var dags att 5-års-jublera - 1971 alltså - ordnades en nybörjarkurs, som ledde till att dansen riktigt tog fart igen. Det var nämligen ovanligt många som stannade kvar och ägnade sig åt klubben med en viss entusiasm. Sedan dess har de aktivas antal hållit sig omkring 20-30. En gång om året har nybörjarkurser ordnats och via dessa har de för klubben så viktiga nya och friska krafterna kommit.

Klubben har en styrelse bestående av fem ordinarie och två suppleanter. Det är styrelsemöte ungefär en gång i månaden och då planeras aktiviteter av olika slag. Genom att sända ut protokollen till alla medlemmar försöker vi hålla alla informerade om beslut, förslag och diskussioner. Alla är naturligtvis välkomna med synpunkter och idéer till styrelsen. Minst tre gånger om året ges det tillfälle för alla att komma till tals på allmänna medlemsmöten. För det första har vi årsmötet i februari, då emellertid mycket tid går åt till diverse "formaliteter" - som förstås är nog så viktiga i och för sig. För att kunna diskutera själva dansverksamheten mer ingående har vi infört ordinarie medlemsmöten två gånger om året - ett på våren och ett på vintern.

Det har under årens lopp skapats en del traditioner i klubben. En av dessa är träffen på ett ställe i Rya, Hindås, under Kristi Himmelfärdsheugen (torsdag till söndag). T o m 1971 träffades bara klubbens medlemmar plus ev någon inbjuden instruktör. Men 1972 satsades det ordentligt och alla de klubbar i Skandinavien som vi då kände, bjöds in. Gensvaret blev

över förväntan och helgen blev en upplevelse som sent skall glömmas. Året därpå upprepades historien. Tredje året "lånades" helgen av 10-års-jubilerande Oslo-klubben men annars ser det ut som Rya-festen kommer att bli en fast punkt i tillvaron varje år.

Träffen i Rya är naturligtvis årets stora begivenhet på hemmaplan. Men vi har också diverse fester och kurser för klubbens medlemmar under året. Till kurserna brukar vi ta hit instruktörer från olika håll och det brukar bli hårdkörning över ett veckoslut. Ibland gör vi en extrasatsning och bjuder in folk från de andra klubbarna, för att de också skall få chansen att lära sig de nya danserna. Vidare företar vi resor hit och dit i Skandinavien - förorsakade av inbjudningar från de andra klubbarna. Ibland blir det kurs och fest, ibland "bara" fest med mycket dansande. På dessa kurser och fester försöker vi lära oss nya danser, som sedan tas med hem och lärs vidare i vår egen klubb. - Det ska också nämnas att på somrarna brukar någon eller några klubbar ordna charterresor till något Balkanland. Hittills har Jugoslavien, Rumänien, Bulgarien och Ungern fått besök.

Man kan väl sammanfattningsvis påstå, att vill man ägna sig åt internationell folkdans, finns det massor att hämta som medlem i vår - eller någon av de andra klubbarna. Men räkna inte med att få allt serverat på ett fat! Ju mer av tid, kraft och entusiasm den enskilde medlemmen lägger ner desto större blir utbytet. Och en så liten klubb som vår är i högsta grad beroende av allas frivilliga insatser och initiativ.

K LUBBENS DANSER

Vad menar vi med internationella folkdanser? Under den rubriken kan man ju placera all världens folkdanser och då kommer man förvisso upp i ett ansevärt antal! Nu gör vi inte alls anspråk på att behärska folkdanser från alla kontinenter och folk kulturer (men det hade väl ingen trott??). Det är naturligt att man koncentrerar sig på några områden - samtidigt som man är öppen för danser från alla håll och därmed kan ta upp enstaka danser från olika länder. De områden som de skandinaviska klubbarna intresserar sig mest för är Östeuropa, Israel och i någon mån USA.

De östeuropeiska danserna kommer från Rumänien, Bulgarien, Jugosla-



vien, Ungern och även Grekland räknar vi dit. Den slaviska musiken är ofta starkt influerad av orientaliska klanger och kan låta nog så exotisk. De här områdena är mycket rika på variationer i dans och musik, vilket beror på skilda influenser i historia och kultur. Men gemensamma nämnare finns naturligtvis. Det kan fö i många fall vara svårt att avgöra om en dans är t ex jugoslavisk, grekisk eller bulgarisk. Folkkultur är inte detsamma som nationell kultur och gränserna har ju ändrats många gånger i dessa områden. Det kan till en början vara förvirrande att blanda danser från alla dessa länder – man har svårt att finna det karaktäristiska för resp lands danser och att känna igen dem. Men har man hållit på ett tag brukar det klarna något och öra och fot lär sig känna de olika dansernas egenart.

Israeliska danser har vi också många av. Den israeliska musiken låter stundom västerländsk och stundom arabisk och danserna är för det mesta glada och lätta ringdanser.

Den tredje huvudgruppen består alltså av danser från USA. Det är här framförallt fråga om sk square-danser men även andra typer av par-danser förekommer. Musiken är mestadels av den lättlyssnade och "hejiga" sorten.

Förutom danser från de tre nu nämnda områdena har vi danser från t ex Ryssland, Syrien, Turkiet, Japan, Mexico, Skottland, Frankrike, Österrike och Italien. Och Sverige!

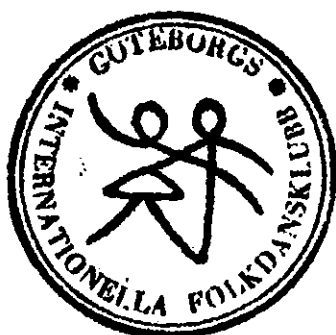
Den absolut vanligaste typen av dans som vi har är ringdansen. Några krav på "jämna par" behöver vi sällan ha. Visserligen har vi en hel del pardanser också – även i ringdanserna – men det brukar inte innebära några problem. En annan vanlig typ är linjedansen. Speciellt i grekiska och bulgariska danser är detta vanligt. Man står då bredvid varann med t ex bältes- eller axelfattning. I de östeuropeiska danserna är det också vanligt, att pojkar och flickor dansar var för sig – men det brukar vi inte hålla så hårt på. Det kan kanske tyckas, att vi behandlar danserna lite respektlöst ibland. Visst är det roligt att lära sig dansa de olika danserna så stilriktigt som möjligt. Men vi är inte perfektionister och vi vill inte sätta ambitionerna alltför högt. Meningen är att vi skall ha roligt tillsammans. Fast det är ju klart – ju bättre man kan en dans desto roligare blir det! Man får inte glömma bort att spontaniteten är

en viktig ingrediens i folkdansen – att en dans lever betyder också att den genomgår små förändringar med tiden. Viktigt är att undvika påståenden om att just en viss variation av en folkdans skall vara den absolut riktiga och äkta.

Dansernas ursprungliga innebörd är vi ofta ganska osäkra om. Det finns en del texter översatta och detta är naturligtvis till viss hjälp. Vidare har en del efterforskningar gjorts – både muntligt och genom att läsa. Men faktum kvarstår att de flesta av våra danser vet vi rätt lite om. Det finns mycket att upptäcka för den intresserade. I häftet "Folklig dans I" finns under rubriken "Dansens ursprung" en del uppgifter som kan vara av intresse i det här sammanhanget. För det första påpekas, att dans inte innebär enbart föttrörelser. Rörelser och gester med resten av kroppen – huvud och armar t ex – hör också till dansen. Det är kanske något man bör tänka lite oftare på. Om ringdans står följande att läsa:

"Dansen i sin mest primitiva form – ringen – kan delas i två olika typer: I de flesta av den första typen bildar ringen en gemenskap mellan de dansande och det föremål de dansar omkring. Föremålet ger av sin kraft till de dansande och tvärtom I den andra typen dansar man runt i ring i solens eller månens riktning som en hyllning Hos många folkslag finns den föreställningen att en ring är en hyllning till solen medan två ringar som rör sig åt olika håll är en hyllning till månen."

Denna senare innebörd finns bl a i grekiska danser. Avsikterna med en dans kan ursprungligen ha varit mycket olika. Den kunde t ex vara en naturhyllning, den kunde vara anpassad till bröllopsceremonier eller den kunde vara avsedd att samla och stärka männen inför en strid. Och i alla tider och sammanhang har dansen haft en djupt social innebörd och funktion.



JUGOSLAVIEN

något om historia, geografi och folklöre



Landet med
 sju gränser
 sex republiker
 fem nationaliteter
 fyra språk
 tre religioner
 två alfabet
 ett parti

Några fakta om Jugoslavien. Ytan är 250 tusen kvadratkilometer vilket är drygt hälften av Sveriges. Folkmängden är ca 20 millioner där större delen är serber(42%) och kroater(24%). Stora grupper av andra folkgrupper främst i gränsområden där de största är albaner, ungrare, rumäner, turkar m. fl.. Den dominerande religionen är den serbisk-ortodoxa(42%), romersk-katolska(32%) eller den muhammedanska(12%) beroende på var man befinner sig. De officiella språken inom landet är serbo-kroatiska, slovenska och makedoniska och skrives i Serbien och Makedonien huvudsakligen med kyrilliska alfabet.

Landets tidigare historia. Majoriteten av Jugoslaviens nuvarande befolkning är av samma stam och deras språk har samma ursprung. De härstammar från den slaviska folkgrupp som under folkvandringstiden bröt upp från sina gamla boplatser i Mähren(del av nuvarande Tjeckoslovakien) och nuvarande västra Sovjet och vandrade ner mot Balkanhalvön. Slaverna slog sig ner här och blev ett hinder för senare folkvandringar och för turkarnas expansion västerut. Från och med slutet av 1300-talet fram till 1800-talet kom Serbien, Makedonien och Bosnien-Hercegovina att lyda under Turkiet. I medelhavet var Venedig stormakt från 1600-talet och behärskade handeln längs Adriatiska kusten. När Ungern och Österrike blev stormakter kom de norra delarna att behärras av dem. Medan kustlandet och den nordvästra delen kom under västerländskt inflytande påverkades den östra delen endast österifrån. Dessa två delar har man på nittonhundratalet försökt smälta ihop till ett land.

Modern historia. 1919 bildades den nuvarande staten Jugoslavien med en stark serbisk regering och monarki utan hänsyn till de övriga nationaliteterna. Den övergick på trettioalet i en fascistisk diktatur som politiskt anslöt sig till axelmakterna 1941 två dagar innan den störtades. I Jugoslavien var motståndsrörelsen stark och under ockupationen dödades 1,4 milj människor. Den kommunistiska motståndsrörelsen blev så småningom den starkaste och dess ledare Josip Broz Tito bildade vid krigsslutet en koalitionsregering. Folkfronten med Tito i spetsen erhåller majoritet vid de allmänna valen och Jugoslavien börjar ombildas till en kommunistisk stat parallellt med övriga länder i öst-europa. Men där fanns en viktig skillnad för i de andra öst-europeiska staterna var det huvudsakligen den ryska armén som drev ut tyskarna medan i Jugoslavien det fanns en stark armé som samarbetat med den ryska. Jugoslavien har kommit att markera sin självständighet gentemot Sovjet och byggt upp en mer ^{de}centraliserad ekonomi och varit mer öppen för turism och handel från Västeuropa.

GEOGRAFISK ÖVERSIKT

Jugoslavien är geografiskt sett ingen enhet och topografi, klimat och därmed växtlighet varierar starkt. I väster är kusten mot Adriatiska havet ett högutvecklat område. På gränsen mot Ungern är slättlandet – en fortsättning på den ungerska pusan – dominerande. Mellan de här två områdena ligger de Illyriska bergen, vilka utgör en gräns genom landet från alperna i nordväst till bergen i Albanien och Grekland i sydost. Till de här tre parallella områdena måste läggas serbiska alperna i öster kring floderna Morava och Vardar där många historiska konflikter mellan Europa och Orienten utspelats.

Illyriska bergen är ett högländ med utbrett karstlandskap men även mycket av skog och betesmarker. Mot öster ökar bergområdet på bredden. Där är befolkningstätheten låg (20 inv/km^2) och kommunikationerna svåra att bygga ut. Turkarna, liksom senare ockupationsmakter, har haft svårt att behärska området, som består av södra Bosnien, Montenegro och västra Serbien. I nordväst är bergområdet smalare och här uppkom tidigt i historien kommunikationer över bergen.

Bergskedjan fungerar naturligt som vattendelare och då de högsta områdena ligger nära kusten kommer en stor del av landet att tillhöra Donaus vattenområde (69 %). Regnvatten från 20 % av landytan rinner ut i Adriatiska havet. I denna siffra ingår även de underjordiska floderna i karstlandskapet, där bergarten främst består av kalksten som regnvatten lätt tränger igenom. Härav blir landskapet torrt och ofruktbart trots tillräcklig nederbörd. Till Egeiska havets vattenområde hör ca 9 % av landytan. (hela Makedonien)

Landet är tätbefolkat vid kusten och i det inre slättlandet och befolkningen avtar sedan med höjden över havet. Bergområdena avfolkas och efter en jordreform (1950) flyttade många ner till slättlandet. Analfabetismen varierar från 2 % i Slovenien till 36 % uppe i bergen i Bosnien. Skillnaden i utveckling mellan Slovenien och Bosnien eller Makedonien är stor och man kan kanske jämföra med Italien.

UNGERSKA
PUSTAN

TRANSYLVANSKA

ALPERNA

Donau

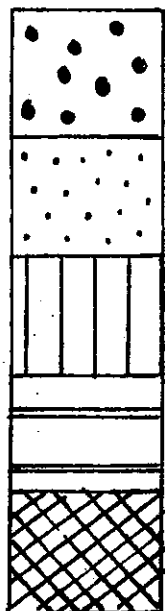
ILLYRISKA
BERGEN

Donau

BALKANBERGEN

RHODOPEBERGEN

TOPOGRAFI & VEGETATION



Slättlandet i norr bestående av Slavonien och Vojvodina. Hög spannmålsproduktion av nästan bara majs och vete.

Norra och östra sluttningarna av Illyriska bergen. Här ser man mest vingårdar och olivodlingar. Fåren domierar bland boskapen.

Illyriska bergen och i öster de serbiska alperna. Större delen skogklätt och resterande betesmark och berg.

Adriatiska kustlandet. Här är jorden stenig och obördig. Ca 3/4 består av sämre betesmarker för boskapen. Trots detta finns här fina vin och fruktodlingar.

En subtropisk zon i sydöstra Makedonien kring Vardardalen där det främst odlas grönsaker, tobak och bomull.

OM FOLKMUSIK OCH FOLKDANS

SLOVENIEN

Vill man se Jugoslavisk musik som en enhet kan man kanske säga att "Ingen musik i Västerlandet är så rik på former och motsatser som J." Historien har däremot lärt oss att folket är av samma ursprung men har levat isolerade från varandra under påverkan från skilda kulturer, Turkiet, Medelhavet och centraleuropa. I Slovenien är det tysk-österrikiska inflytandet påtagligt. Pjerdanser är betydligt vanligare här än i övriga delar av landet, ex polkan är en populär dans. Kombinationer av ring och pjdanser förekommer också. Dragspel är vanligt.

KROATIEN

På den dalmatinska kuststräckan märks det italienska inflytandet, då Venedig länge hade ekonomisk kontroll över området. Motiven i folkvisorna är ofta kärleken, solen, havet eller månskenet. Man kan jämföra med gondolsånger från Venedig och fiskarsånger från Neapel. I många av Kroatiens folkvisor märks inflytandet från en annan kultur - den serbiska - då många melodier har en slavisk prägel. I områden som tidigare hörde till Ungern t.ex. Slavonien är musiken präglad av Ungerska klanger och rytmer. Med påverkan från olika håll kan det ofta vara svårt att fastställa var en melodi kommer ifrån. Zigenare har ofta fört med sig musiken från olika håll. I området kring Zagreb, som är Kroatiens huvudstad, ser man ibland dansarna utföra en egenomlig skakning av hela knoppen som om en jättehand ruskat om dem. Den säregna dansstilen har givit upphov till namn på danser som Skakningen (Drmeš=skaka) och Det gamla sållet.

* * * * *

Några användbara glosor när Du kommer till...

IGRA-E = DANS

DOBARSAN = GODDAG

PESMA = SÅNG

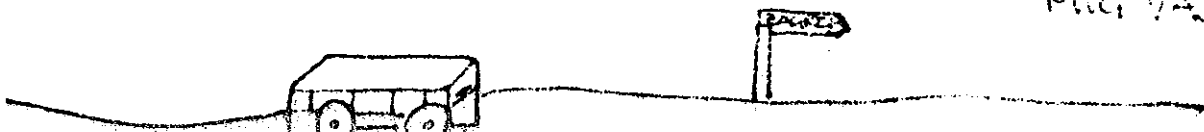
DOVIDENJA = ÅGÖ

DOERO = SÄA, GOD

NARODNE = FOLK-

MOLIM VAS, PUT ZA... = KAN NISÄGA

MIG VÄSENTLIG...



SERBIEN

Här finns ett mycket gammalt och rikt kulturarv. Den gammalserbiska hjältevisan lever än i dag. De är historiska ballader i vilka frihets- kämpar och bergrövares gärningar besjungs. Främst hjältar under uppror mot de turkiska förtryckarna som hyllas på detta sätt. Dessa legender sjungs eller reciteras i tilmål till ackompanjemang av en gusle. Melodierna har oftast ett mycket litet tonomfång men framförandet kan göras levande och omväxlande genom att man ändrar rösten, mimiken och tempot. Denna medeltida tradition vidarbefordas muntligt från generation till generation.

Serbiens nationaldans är kolo, vilket är ett samlingsnamn för en mångdring- och kedjedanser. Kolo härstammar från gamla rituella danser och dansas antingen i slutet eller öppen ring. Vanliga instrument är flöjten, säckpipan, mandolin och tamburin. Inhemska namn på instrumenten är respektive frula, gaida, tambura och daira. En ålderdomlig pipa som kallas för svirala eller duduk används också. Det finns också stumma kolo som dansas i en bestämd rytm som kan markeras med fotstamp, med turkiska trumman tapan eller med handklapp. Dessa danser är mycket temperamentsfulla och kännetecknas av en mångfald steg och figurer i en snabbt växlande följd av kombinationer. Det förekommer också danser på raka linjer t. ex Cacak. Både i dessa och kedjedanserna är det vanligt med bältesfattning eller att varannan dansare håller varann i händerna. En vanlig fattning när man dansar sakta och tätt intill varandra är denna fattningen: Vänster hand i bältet, männen på ryggen och flickorna på magen. Grannen till vänster lägger nu höger arm på dennes underarm.



Serbien är rikt på stilar och steg. Varje region har sin egen dansstil. I Moravadalen är den lätt och glad, i Kluvara mjuk, i Vlasina kraftfull men överallt är stilen munter och gladlynt. I Kosovo som låg under Turkiet till 1912 har städerna assimilerat mer av den orientaliska karaktären medan byarna bevarat mer av sitt medfödda temperament.

De traditionella serbiska danserna innehåller mer än femtio olika grundsteg, förutom alla dekorativa och improviserade steg som visar dansarens talang. Sammansättningen av grundsteg varierar i ständigt olika kombinationer med avseende på tidsenhet och rytm.

Det finns ett hundratal typer av serbiska danser. Det är fascinerande för en åskådare att se detta mångfald av danser. För en dansare däremot är det inget mål att kunna många danser och kombinationer av danssteg utan dansen är främst ett sätt att uttrycka sin sinnesstämning. De bästa och populäraste danserna uttrycker en för alla dansare gemensam sinnesstämning, med en känsla och på ett sätt som ofta är medfött och tyder på begåvning. Man är noga med spontaniteten och betonar den lokala danskaraktären. Genom att låta sig inspireras av en god fördansare gläder sig hela dansledet åt dansen och stämningen står högt i tak och festen blir lyckad.

Med psykologiska termer skulle man kunna karakterisera de serbiska danserna genom att de uttrycker glädje, njutning, stolthet, nostalgi, försiktighet, förtryck o. s. v. På detta sätt kommer dansarens känslor fram i dansstilen. Det här gäller mer allmänt om folkdans men det står i en artikel om serbiska danser (se källförteckning).

Men det finns en aspekt som har med den yttre karaktären att göra. Denna kännetecknas av vågrörelser i ledet, skakningar i kroppen som gör att dansarna i ledet bildar en enhet.

Historia och geografi påverkar naturligt utvecklingen av skilda dansstilar. Även det nuvarande socialistiska statsskicket har haft och kommer att ha betydelse för dansens utveckling. Under turkarnas ockupation dansade man ljudlöst och lugnt nästan hemligt och i tystnad. De gamla kunde berätta att kolon började lugnt och med stort allvar för att efterhand bli gladare och mer uppsluppen. Detta avsåg att symbolisera tiden före och efter befrielsen från turkarna.

Under början av nittonhundratalet utvecklas dansen till att bli alltmer snabbare. Man börjar att darras och skaka på axlarna till och med innan man börjat dansa i ledet. Man sa om en god dansare att "han dansar med den lätthet, som ett darrande löv har".

Mellan de två världskrigen försvinner darrningarna, stegen blir större och dragspelt vinner framgång. Samtidigt märker man att fantasirika språng och hopp börjar uppträda tillsammans med haltande steg. Detta innebär också att den individuella stilen betonas framför den kollektiva. Idag betonas den kollektiva stilen mer med tanke på den politiska och ekonomiska bakgrunden.

Det finns en tendens att dansa snabbt och rörligt och det stämmer väl med det förändrade levnadssättet i vårt samhälle.

En typ av serbiska danser t. ex. Vlahinja med samma grund koreografi dansas till olika melodier där stil och teknik markant skiljer sig åt så att en åskådare inte märker att det är samma typ av dans. Männens dansstil är mer uttrycksfull och mer ornamenterad än kvinnornas. Dansglädjen är dock gemensam. I Serbien finns ett livligt intresse för folkdans och man forskar efter ursprungliga steg och danser. Ofta kan gamla människor många vackra danser som skrivs ner och publiceras och ibland läres ut under kurser.

Vojvodina

Visorna från det vida och fruktbara slättlandet Vojvodina i norra Serbien är ofta vackra och inställsamma. Motiv som gärna besjungs är förutom den naturliga kärleken deras majsält och vingårdar. Här märks det turkiska inflytandet då man använder den så kallade orientalska tonskalan. Man dansar nästan helt på stället, med skakningar och uttryck för glädje till ljudet av en säckpipa. Man rör sig mjukt och rörelsen börjar ofta vid knäna medan överkroppen hålls rak men ej stel. Männen improviserar sina steg. En dans i grupper om tre, en man och två flickor är en av de mest invecklade. Våran Bunjevka är nog en enklare variant. I norr gränsar regionen mot den ungerska pusan och pardanser blir vanligare.

BOSNIEN & HERCEGOVINA

I folkvisorna är orientaliska element framträdande. Påverkan österifrån har kommit i två omgångar. Först den bysantinska kyrkan och speciellt sången och sen med den turkiska ockupationen. Befolkningen är till större delen muselmaner, vilka håller fast vid sina patriarkaliska seder och bruk. I Bosnien har från medeltiden utvecklats en konstfull typ av kärleksvisor - Sevdalinka. Texterna är präglade av orientalisk diktning och turkiska ord förekommer ofta. Melodierna låter också påfallande orientaliska. Så i dessa sånger blandas ett slaviskt motiv, kort och precist uttryckt med ett orientaliskt som är mycket utsmyckat och känslösamt. För varje sinnesstämning har denna fina lyrik sina egna melodier. Dessa visor betraktas som en konstskatt av mycket hög klass. Danserna saknar ofta musikaliskt ackompanjement. "Det är underbart att se och underbart att höra stampet av tjugo par fötter på en gång. Lika fint som den mest spännandemusik." Kolodanser är vanliga och kolon från Sarajevo är vida spridd (Sarajevka?). Den gamla bosniska kolon har många varianter. Vanligt instrument är tambura.

MAKEDONIEN

Här bildar kulturen en bro åt Grekland till. I Makedonien möts folklöre från Serbien, Bulgarien, Turkiet och Grekland. Turkiska rytmer och instrument dominerar blandat med gammalgrekiska element. Makedonien sträcker sig över både Bulgarien och Grekland. De svårmodiga, dystert nostalgiska melodierna från detta vilda bergslandskap återspeglar landets m ångskiftande historia. Speciellt intressant ur folkloristisk synvinkel är Svadbarska - bröllopsmusiken. Byorkester består ofta av en kaval, zurla, def och tapan eller av säckpipa och trumma. Först följer musikanterna brudgummen då han hämtar sin brud och sedan följer de bröllopsgästerna på väg till kyrkan. Efter bröllopet blir de naturligtvis musik vid själva festen som brukar sluta med en topovska, en livlig, ja vild längdans.

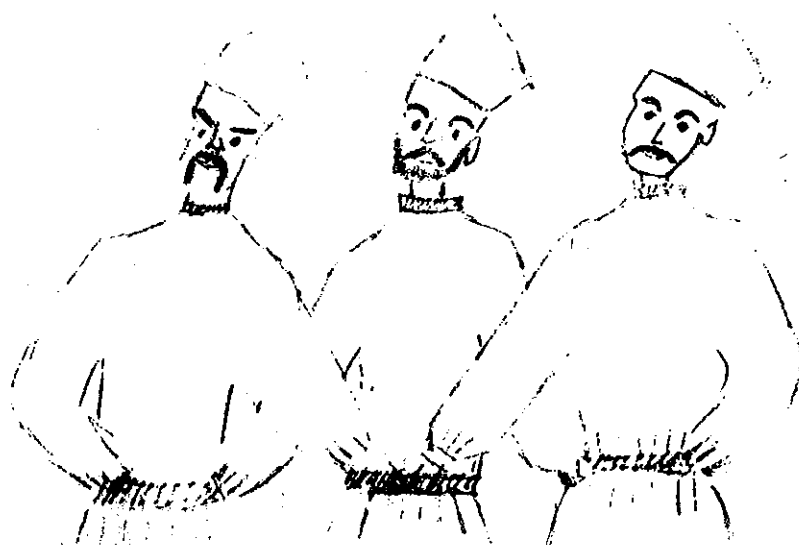
Rytmen är ibland jämn men karakteristiskt är de ojämna rytmerna där 7 och 11 takt dominerar. Dessa rytmer har försvunnit från övriga delar av Europa men bevarats på Balkan. Trumman spelar naturligt en stor roll med dessa ojämna rytmer.

Den glada kolodansen Lesnoton omfattar hundratals danser till olika melodier där stilen och dräkten varierar i olika regioner. Kring Skopje märker man framförallt det livliga flyktiga sättet att dansa. I andra delar är danserna mer allvarliga och långsamma. Runt Kicevo har arbetarna en dansstil som visar den påtvugna underkastelsen under de turkiska herrarna. Den knutna näven på ryggen på kololedaren var en symbol för det eviga motståndet. Men alltsedan utdrivandet av turkarna har folket kring Kicevo undan dör undan fått en mera rak och stolt hållning under dansen.

Det finns en betydande skillnad mellan könen i Makedonien. Kvinnor och män dansar olika danser där männens danser ofta är mycket spänstiga medan kvinnorna i sina ofta tunga dräkter dansar mer återhållsamt. Denna skillnad märks tydligt i våran dans Ivanovo oro där män och kvinnor dansar var för sig.

MONTENEGRO

Montenegro eller Crna Gora betyder svarta bergen. Omgärdade av sina höga berg har montenegrinerna bäst bevarat sitt land från utländskt inflytande. Deras försvarsvilja och stridsberedskap återspeglas i dansarnas höga hopp, som om en osynlig hävstång sände dem upp i luften. Denna fria stil visas i pardanses Po crnogorski, en dans utan musik eller sång, och i dansen Skoke där åskådarna under sång driver de dansande att hålla ut så länge som möjligt. Deras kolodanser beskriver ofta tapperhet och försvarsvilja hos folket. Här dansar kvinnor och män inte tillsammans. Kvinnorna dansar med återhållsamhet och i sången repeterar det ofta det männen just har sjungit. Allting sjungs och dansas till enbart fotstamp. Instrumentalmusik används inte i montenegrinska danser.



INSTRUMENT I FOLKMUSIK

Man brukar dela upp instrument till folkmusik i följande grupper. De flesta instrument världen över kan man sortera in i någon av de här.

RYTMINSTRUMENT

Trummor, friktionstrumma där man drar en stav upp och ner genom skinnet, händerna

BLÅSINSTRUMENT

1 Flöjter

2 Rörbladsinstrument t. ex skalmesja, säckpipa, klarinett, saxofon

3 Horn t. ex näverlur, signalhorn, trätrumpet

STRÄNGINSTRUMENT

1 Spelas med stråke

2 Spelas med fingrarna eller plektrum

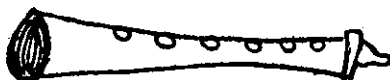
I flöjten bildas tonen genom anblåsning mot en skarp kant och får sen en stående ljudvåg inne i flöjten. Enklaste flöjten är när man blåser i en flaska. Om man blåser direkt på kanten så kallas flöjten kantflöjt och exempel är tvärflöjt och panflöjt. En annan variant är spaltflöjten som är tilltäppt i anblåsningsändan med ett block. En smal spalt leder luftströmmen mot kanten. (Blockflöjt)

I rörbladsinstrumenten är det ett tunt platt blad, vanligen av trä som bildar tonen. När man blåser på bladet så sätts det i vibration.

INSTRUMENT I JUGOSLAVISK FOLKMUSIK

Tapan eller tupan är en trumma som spelas med två pinnar. Den tjocka markerar grundpulsen och den tunna slår den snabba rytmen på det andra skinnet eller mot kanten. De sammansatta taktarterna låter ofta rätt invecklade.

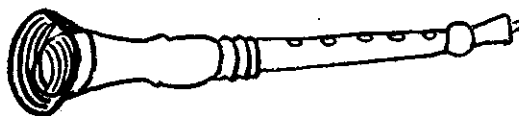
ZURLE



Zurle är en slags flöjt med en "lur" framtill. Den är ca halvmetern lång. "Utan tapan och zurle inget riktigt makedonskt bröllop". I Makedonien och södra Serbien brukar man engagera kringresande zigenarmusiker till bröllopets processioner och danser. Den vanliga ensemblen är två zurle och en eller två tapan, men musiken får inte tystna så det bör helst finnas reserver. Ju rikare bröllop ju fler musikanter. Zurle spelas med ballongkinder. Genom att bara andas genom näsan fungerar munhålan som ett luftlager, som aldrig tar slut och några pauser behöver alltså inte göras i melodin för att musikanten skall hämta luft. Tonen är kraftig och lite gäll så zurle känns ganska lätt igen. Zurle och tapan hör till de orientalska inslagen i Balkans folkmusik och används alltså inte över hela Jugoslavien.

Gajde är en säckpipa med en lång bordunpipa som ljuder med en brummande baston till melodin. Säckpipan har varit mycket vanlig på hela Balkan men har efterhand försvunnit mer och mer och används främst i Makedonien dvs Jugoslavien, Grekland och Bulgarien.

SOPILE



Sopile är en flöjt som ljuder till dans och vissa bröllopsritualer i Kroatien, särskilt vid kusten. Oftast spelar man på en större och en mindre flöjt som ligger på ett lagom tonavstånd från varandra. Tonen är inte så gäll som hos zurle. Munstyckena är dubbla rörblad som man håller helt inneslutna i munhålan

Kaval är en lång, ibland mycket lång flöjt. Man spelar ofta parvis med melodin på den ena och långt utdragna bakgrundstoner på den andra. Herdarna i Makedonien och Serbien brukar spela på sådana flöjter och de brukar användas vid sång och dans i byarna. Kaval är en kantflöjt.

DIPLE



Diple är en dubbelklarinett där piporna är borrade i samma stycke. På det vänstra röret finns bara fingerhål längst ner.

Surla är ett blåsinstrument med två skilda pipor. Tungorna är skurna direkt i vassrör som stuckits in i piporna. Den är ungefär lika liten som en diple.

TAMBURA



Sarkija, Saz, Tambura är tre av många namn på en luta. Den finns nästan överallt från Marocko till Turkiet och Iran och det var med turkarna den kom till Jugoslavien och Bulgarien på 1500-talet. Den spelas mest solo och till sång. Den är rätt liten och smal och betydligt oansenligare än sin svenska släkting.

GUSLE



Gusle är ett långhalsat stränginstrument med en sträng och spelas med stråke. Den har flerhundraåriga anor och betraktas som ett typiskt jugoslaviskt instrument. Den spelas till hjältepos.

Det blir allt vanligare att de nämnda folkmusikinstrumenten ersätts av modernare instrument. Man använder dragspel, kontrabas, gitarr, klarinett, trumpet, tvärflöjt och modernare trummor. Den vanligaste orkestern är en blandning av gammalt och nytt.

JUGOSLAVIENKroatien

Drmeš iz Zedinje	drmeš=skaka	2/4
Kriči, kriči tiče!	"	"
Sokačko kolo	Slavonien	"

Makedonien

Adana	Måste vi lära oss	"
Anap	Fabel om bröllop kaninträv	"
Beranče	Pardans börjar i ring	12/16
Bitolsko svadbena oro	Bröllopsdans från Bitola	2/4
Bufčansko oro	kvinnodans, västra delen	2/4
Crno gorka	"flicka från Montenegro"	2/4
čučersko oro	"	2/4
Eleno mome	"flickan eleno"	7/8
Ivanovo oro	"Ivans dans" två led	11/16
Jovano Jovanke	Jovano är ett flicknamn	7/8
Kostursko oro	eller Legnala dana	
Kopačka	lätt gådens	2/4
Makedonsko devojče	"makedonsk flicka"	7/8
Najčiganski vasarsko oro	zigenardans	2/4
Ovčepolsko potručulka	springdans från Ovčepolje	"
Ovčepolsko oro	Måste vi nog lära oss	11/16
Sevdalina maloj mome	"Min lilla sevdalina"	2/4
Skudrinka		
Lesnoto oro čiča	lätt dans för gubbar	2/4

Vojvodina

Bunjevka	1 pojke & 2 flickor	2/4
Rumonsko kolo	"	"

Kosovo - albanska danser

Podrimsko oro	Flickorna har näsdukar	
šota	M an tvättar kläder ordentligt	2/4

SERBIEN

Ajde lepa maro	serbisk?	2/4
Bela rada	"prästkrag"	"
čačak	stad i sydvästra delen	2/4
čoček	Vranje	9/8
Ersk-kolo	"bondring"	2/4
Ljiljino kolo	Ljilja är ett flicknamn	"
Kučevačko kolo	"	"
Kolo iz Jabuzija	"	"
Makaziče	"liten sax"	"
Makedonka kolo	"	"
Mirkovo kolo	"Miros dans", Vlaske	"
(Novo) šopško	"	"
Poziv kolo	"	"
Sarajevka	"flicka från Sarajevo"	"
šano dušo	Vranje	7/8
Savila se bela loza	dansen slingar sig	2/4
šeštorka	"6-man", herdedans	"
Serbisk svit	danssvit från Sumadija	
Serbisk svit		
Seljančica kolo		2/4
šetnja	"	"
Trojanač	"	"
Ušest II	"	"
Užička carlama	"	"
Vlaske igre	"	"

MAKEDONSKO DEVOJČE



1. Makedonsko devojče, kitka šarena
vo gradina nabrana, dar podarena
- Refr Dali ima n ovoj beli svet
poubavo devojče, od makedonče
Nema, nema, ne ke se rodi
poubavo devojče, od makedonče
2. Nema zvezdi polični od tvoje oči
da se neke na nebo denje razderi
3. Koga kosi razpleteš, kako koprina
lična si i polična od samovila
4. Koga pesna zapee, slavej nadpee
koga oro zaigra, srce razigra

Makedonska flicka, (du är som) en
färgglad bukett plockad på ängen,
(du är som) en gåva som skänkts oss

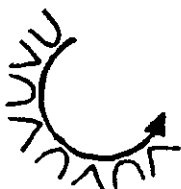
Refr: Finns det i denna vida värld
vackrare flickor än de makedonska?
Det finns inte, finns inte och det
skall aldrig födas några vackrare
flickor än de makedonska.

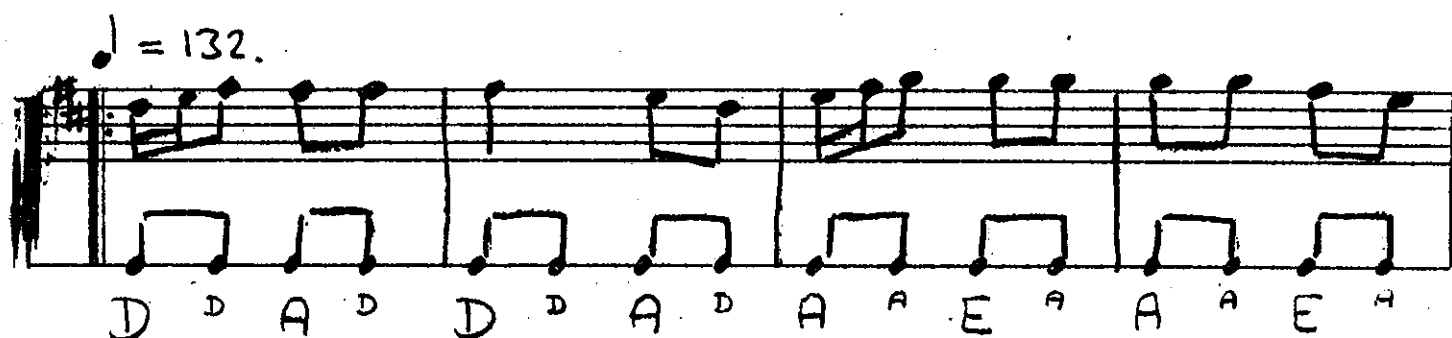
Det finns inte stjärnor mer strålade
än dina ögon, som om natten upplyser
himlen som om gryningen var kommen

När du löser ditt flätade hår, som
är som silkestrå, är du vacker, ja
vackrare än en fe

När du sjunger må själva nättergalen
tystna, när du dansar, dansar hjärtan
med

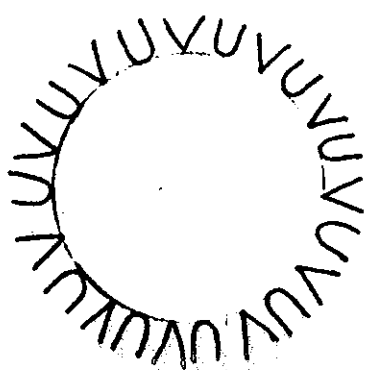
Den här låmpar sig mycket väl som sångdans. Den dansas i öppen ring och
fördansaren bestämmer vilken av de tre turerna som skall dansas.

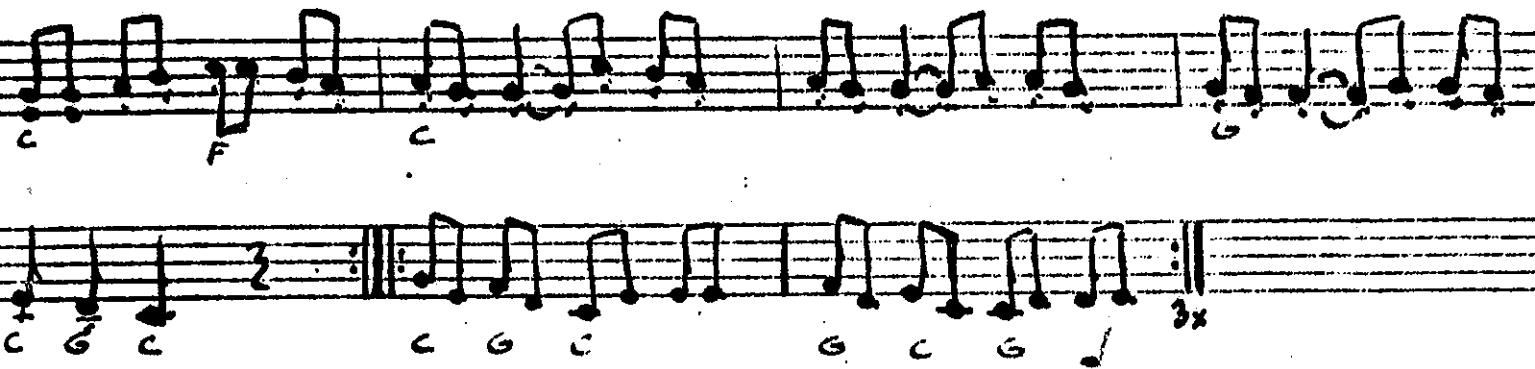




ARR. 13 JØRGENSEN

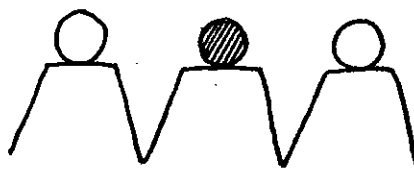
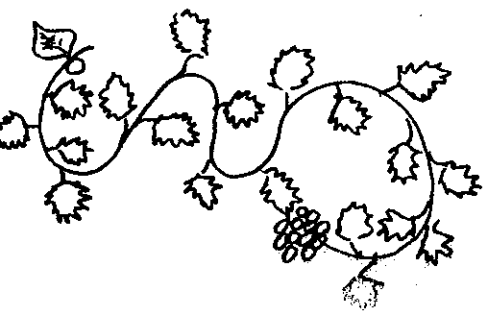
Ersko kolo lär betyda 'små ringar'. Det är alltså en ringdans. Ringen görs omväxlande liten och stor. När den är som minst skall dansarna dansa axel vid axel och gärna "stötta" sig lite mot varann. Dansen innehåller 4-5 turer.





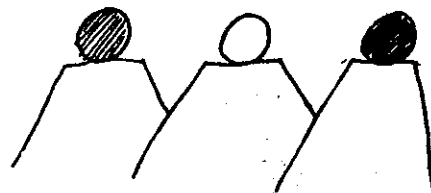
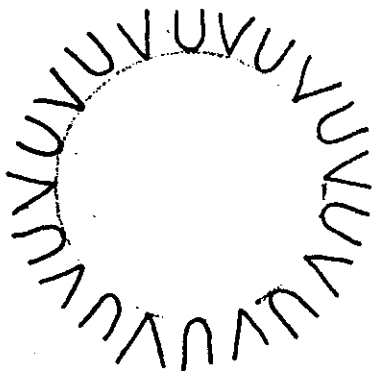
1. Savila se bela loza vinova
 Uz tarabu vinova
 Uz tarabu vinova
 Uz tarabu vinova
 Todor Todi podvalio
 Triput curu poljubio
2. To ne beše bela loza vinova
 Uz tarabu vinova
 Uz tarabu vinova
 Uz tarabu vinova
 Todor Todi podvalio
 Triput curu poljubio
3. Već to beše dvoje mili i dragi
 dvoje mili i dragi
 dvoje mili i dragi
 dvoje mili i dragi
 Todor Todi podvalio
 Triput curu poljubio

Den här dansen handlar om vinskörden. Det är en långdans och dansledet symboliserar en klängande vinranka.





Det här är en "typisk" kolo. Det är en ringdans som kan dansas med mycket enkla grundsteg. Sedan kan man lägga till en mängd varianter - mer eller mindre invecklade. Det brukar vara en fördansare som avgör vilken tur man skall dansa. Det är fritt fram för improvisationer.



ŠETNJA

SERBIEN

JUGOSLAVEN



ARR. IB JØRGENSEN

1. Dodji, Mile, u naš kraj
pa da vidiš šta je raj

Kom, Mile, till
och du skall få se vad himlen är

2. Hej, haj, u naš kraj
pa da vidiš šta je raj

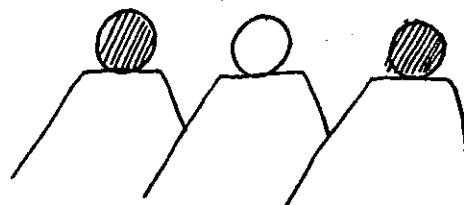
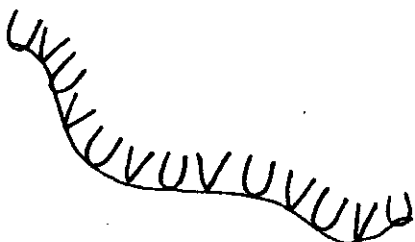
Hej, hej, till vår
och du skall få se vad himlen är

3. Prodje Mile propeva
i volove protera

Och Mile gick och sjöng medan han drev
oxarna framför sig

4. Hej, haj, propeva
i volove protera

Det här är en långdans som börjar lugnt och stilla men som så småningom
blir rätt livlig. Den består av en enda tur.



SELJANČICA

SERBIEN / JUGOSLAVIEN

Handwritten musical score for 'SELJANČICA' in 2/4 time. The score consists of three systems, each with a melody line and a guitar accompaniment line.

System 1:

- Melody: G4, G4, D5, G4 | G4, G4, G4, G4 | C5, C5, C5, C5 | G4, G4, D5, G4
- Guitar: G G D G | G G G G | C c C c | G G D G

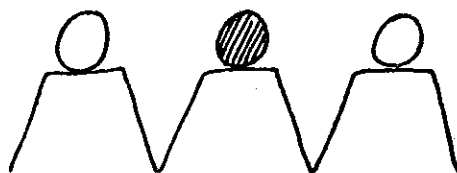
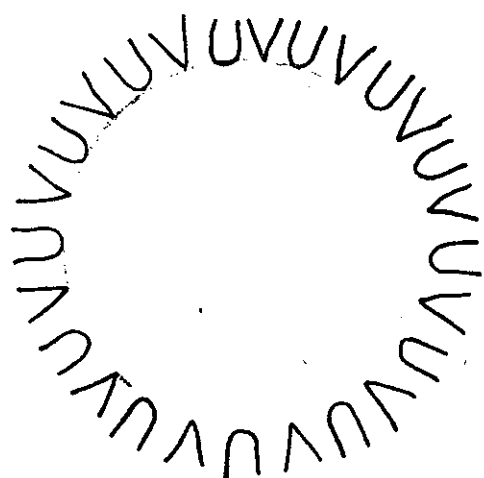
System 2:

- Melody: D5, D5 | G4, G4 | D5, D5 | G4, G4
- Guitar: D D | G G | D D | G G

System 3:

- Melody: G4, G4, D5, G4 | G4, G4, D5, G4 | G4, G4, D5, G4 | G4, G4, G4, G4
- Guitar: G G D G | G G D G | G G D G | G G G G

ARR. IB JØRGENSEN



JOVANO, JOVANKE

1. Jovano, Jovanke
kraj Vardarot sediš, mori
belo platno beliš
belo platno beliš, dušo
sé na gore gledaš

Johanne, lilla Johanne
du sitter vid Vardar, kära,
och bleker det vita linet
och bleker det vita linet, min skatt
och ser upp hela tiden.

2. Jovano, Jovanke,
jas tebe te čekam, mori
doma da mi dojdeš
A ti ne dođas, dušo
srce moje, Jovano

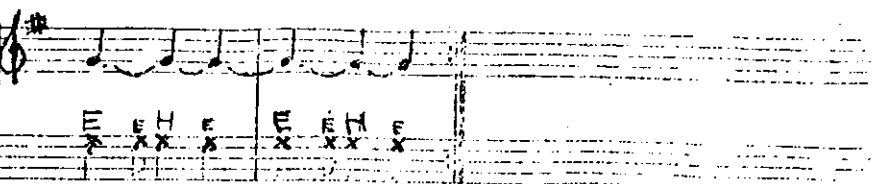
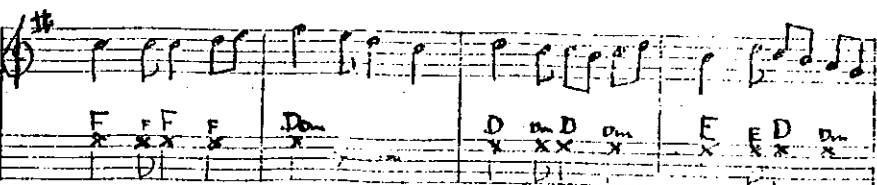
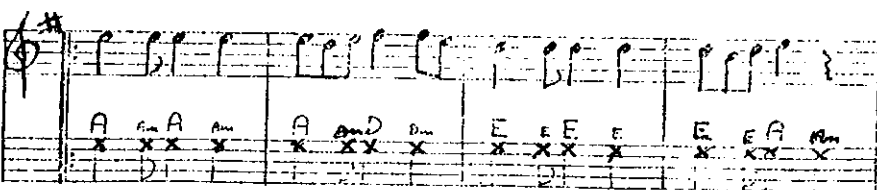
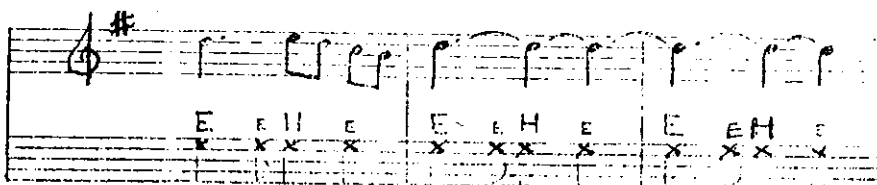
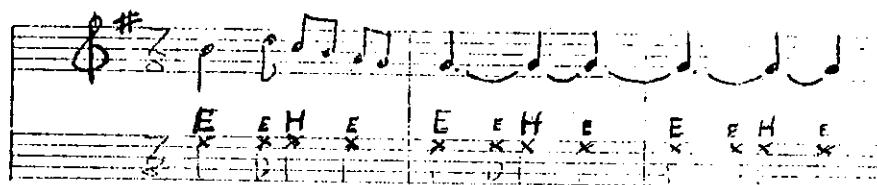
Johanne, lilla Johanne,
jag väntar att du skall komma
(hem) till mig, men du kommer icke
Min dyrbara Johanne
Johanne, lilla Johanne

3. Jovano, Jovanke,
tvojata majka, mori
tebe ne te pušta
so mene da dojdeš, dušo
srce moje, Jovano
eller
haj mene da dojdeš, dušo
srce moje, Jovano

Johanne, lilla Johanne.
mor din, kära, låter dig inte
få vara tillsammans med mig, skatt,
eller
få lov att komma till mig, skatt,
min dyrbara Johanne

Flickdans.

JOVANO, JOVANKE

MAKEDONIEN
JUGOSLAVIEN

ARR. 18 SPRUNGEN



GREKLAND (grek. Hellas)

Med en yta som till en tredjedel består av öar - av vilka de största är Kreta och Eubea - omfattar Grekland totalt cirka 132.000 km², ungefär 1/4 av Sveriges yta. Dess sjögräns är den längsta i Europa och kusterna är rika på vikar, inlopp och naturliga hamnar, som bidragit till att från äldsta tider göra befolkningen sjöfarande.

Landet är till största delen täckt av bergskedjor och bergsområden. Erosionen är omfattande och redan Platon skildrade hur "den feta och mjuka jorden har runnit bort och endast det utmärklade skelettet av landet är kvar". Därför kan man här, mer än i något annat land i Europa, se hur man försökt skydda jorden genom att dela upp bergsslutningarna i terrasser. På en del sluttningar kan man finna ända upp till ett hundratal trappstegsliknande avsatser. Av den odlingsbara jorden, som upptar cirka 30% av landets yta, är ungefär hälften belägen i bergstrakter och splittrad i små enheter. Större slättområden finns i Makedonien, Tessalien och Attika. Halva befolkningen livnär sig på jordbruk. Bland de viktigaste industrierna märks tobak-, textil-, aluminium- och stålindustri.

Befolkning: Folkmängd 8,75 miljoner. Huvudstad Aten med 2 miljoner invånare. Den nuvarande befolkningen härstammar från antikens hellener, men är uppblandad med de olika folkslag som under århundradena invandrat i landet. Särskilt den slaviska bosättningen - under 300-800 e Kr - har satt starka spår. I dagens Grekland finns turkiska, albanska och slaviska befolkningsminoriteter.

Språk: Nygrekiska, som har samma alfabet som den klassiska grekiskan, ur vilken det bildats.

Religion: Grekisk-ortodox.

Historia: Grekland har haft två perioder av politisk och kulturell storhet, en inom ramen för den egeiska kulturen (bronsåldern) och en på 400- och 300-talen f Kr (klassiska tiden). Landet har senare tillhört bl a romerska riket och bysantinska kejsardömet, samt under turkarnas 400-åriga ockupation. 1821 utbröt befrielsekriget mot turkarna. Detta ledde till att stora delar av landet frigjordes. Dock förblev Kreta, stora delar av arkipelagen samt hela nordgrekland i turkisk hand. Efter balkan-krigen 1912-1913 och första världskriget utvidgades landets område till att omfatta nästan hela det nuvarande.

Efter andra världskriget utbröt inbördeskrig mellan kommunister och rojalister. Enligt en hemlig överenskommelse mellan England och Sovjet, där man delat Europas omstridda delar i intressesfärer, kom

Grekland att tillfalla den engelska sfären. Därav ingen hjälp från Sovjetunionen till den grekiska kommuniströrelsen. Däremot fick royalisterna kraftigt stöd från England, men då denna insats ej var tillräcklig ingrepp USA med vapen och ekonomisk hjälp (Truman-doktrinen). Detta ledde till att inbördeskriget avgjordes till royalisternas förmån.

Efter inbördeskriget var Grekland politiskt instabilt. 1967 ägde en statskupp rum, ledd av officerare i den grekiska armén. 1974 tvingades juntan avgå på grund av dess misslyckade försök att knyta Cypern till Grekland. Några månader efter juntans fall skedde ett val, där högerpartiet kom till makten under ledning av Karamanlis.



GREKISK FOLKDANS

Allmänt

Enligt den grekiska mytologin var Rhea, olympgudarnas moder, den första som blev förtjust i danskonsten. På homeriska tiden var både sång och dans en oundgänglig utsmyckning vid varje religiös ceremoni, nationalfest eller privat fest. Gudar prisades för sin skicklighet i dans (Apollon, Dionysos). Platon menade att dans utvecklade ett välgörande inflytande på hälsan och förhindrade ett tidigt åldrande.

Vi kan få en aning om stegen, rörelserna, koreografiska kombinationer och allmänt om de olika dansernas karaktär från vas målningar, basrelief, alfresker och inskriptioner. Man kan indela danserna i tre kategorier: religiöst, teatraliskt och socialt, som har många likheter med modern grekisk folkdans. Man dansade antingen i grupp eller parvis eller också dansade en person. Till att börja med verkade alla som dansade ha samma kön, men på senare tider har blandade grupper accepterats. Ett sådant typiskt exempel var "Chéranos", den dansades av sju pojkar och sju flickor som med sina rörelser försökte uttrycka flykten från labyrinten på Kreta.

Poesi - och följdaktligen sång - kombinerades med dansen. Till att börja med brukade dansarna själva sjunga under dansen, men senare eftersom det är svårt att sjunga och dansa samtidigt började man dela på dansen och sången. Vanligtvis blev det då en sånggrupp som stod i mitten av de dansande. Ibland ackompanjerades dansen av en ensam sångare. Det vanligaste var att den populära musikern stod i mitten och sjöng och spelade på lyra. Homeros beskriver en sådan dans i Iliaden. Samtidigt som musikanten spelade brukade han slå takten med foten. Orkesterledaren brukade binda fast en sorts skramla (croupeza) på sin sandal för detta ändamål: det var den första sortens dirigent. Passionen för dans bevarades av grekerna genom tiderna. Under bysantiska tiden dansade människorna vid många tillfällen, särskilt vid populära fester och till bröllop. En av folkdanserna från den tiden, vilken har överlevt och fortfarande är mycket populär är Hassapikos - slaktardansen.

Dansernas ursprung

Grekland var förr en nation där de flesta män var herdar, sjömän, fiskare och bönder. Detta hade naturligtvis betydelse för danserna, t ex Hassapikos - slaktardans. I dansen Tráta härmar dansarna fiskarmännens rörelser då de drar in näten. Den gamla dansen Epilenia uttryckte i ord och rörelser druvpressandet (med fötterna) och plockandet.

Grekland har ofta dragits in i krig, såväl genom sina egna som genom andra länders härsklystna ledare. De danser som föddes vid dessa tillfällen dansades för att hålla modet uppe och göra soldaterna psykiskt starka. En känd sångdans är t ex Pyrrhik (krigsdans). Krigsdansernas karaktär varierade mellan olika trupper. Gerillasoldaterna i bergen hade en böjd dansstil, som kanske symboliserade att de smög fram då de krigade. Det kan också tänkas att de ville uttrycka sin kuvade situation genom denna dansstil.

Vanligen har danserna fått namn efter de platser där de enligt folktraditionen härrör, t ex Kalamatianos från Kalamata på Peloponnesos. Årstiderna har också varit upphov till danser. Anthena dansades förr till vårens ära. Danser som Pentozales (5 steg) och Syngathistos (sittande ställning) har fått namn efter koreografin i dansen. I dansen Hormos formar dansarna med sina rörelser ett halsband (ho`rmos = halsband).

Historiska händelser och sägner gav också upphov till danser. Zálango-sångdansen, som sjöngs och dansades i Hellas, är förenad med en tragisk episod i kampen för frihet. År 1804 var Souli, en by vid Epirusbergen, i fara att falla i händerna på turkarna. För att undvika slaveri och nesa formade kvinnorna med sina barn en cirkel och började dansa vid ett bråddjup. Samtidigt sjöng de en sorgsen sång till farväl. När dansledaren nådde djupets kant skilde hon sig från de andra och kastade sig ner i djupet. Sedan följde efter varje vers nästa dansare osv tills alla hade omkommit.

Något om karaktären hos den grekiska dansen

Den viktigaste karaktären hos den grekiska dansen är dess nära samband med sångtexten (sångdansen). (Detta samband visar sig också i de berömda grekiska tragedierna, vars hemligheter filosofer som Platon, poeter som de Baif och dansare som Guido Arena försökte utforska.)

Sammansättningen av korta och långa steg i danserna är ofta kopplad till rytmen i orden i sångtexten. Till långa ord hör långa steg och till korta ord korta steg. Detta hänger samman med det grekiska språkets karaktär, där hopkopplingen av stavelserna till ord ger den rätta förståelsen för meningen. Ex liten=mikro, min lilla=mikromo, min lilla lilla=mikrolimo.

I våra dagar är sångdanserna en viktig del av många nationella, sociala inhemska manifestationer. En lätt sångdans från Kreta heter Ars Giorgis. Ett annat för grekisk dans särpräglad drag är att dansarna snabbt och ofta vänder sig framåt och bakåt i dansriktningen. I långsamma danser förekommer dessa vridningar ofta, i snabba något mer sällan. För att dessa snabba vridningar skall vara möjliga måste dansarna ha en extremt upprätt hållning och föra kroppsvikten framåt med fotrörelserna, detta ger dansen en flytande och svävande karaktär. Fötterna förs nästan parallellt med marken och vid hopp strävar kvinnorna att glida fram med fötterna längs marken medan männen lyfter fötterna. Fram till de senaste åren dansade män och kvinnor sällan tillsammans. Fastän ringar med enbart män respektive kvinnor dansade samtidigt, leddes ofta kvinnoringen av en man. Kvinnodanserna är ofta enkla och värdiga, mansdanserna är svårare med mycket hopp och stora rörelser och med en karaktärsfast och stolt stil. Människorna runt en dansgrupp klapper ofta rytmen och sjunger. Grekland har få pardanser, om man som pardanser inte räknar processioner från antiken eller ringar med växelvis män och kvinnor. De pardanser som finns är av sent datum och har samma karaktär som över hela Balkan. De introducerades troligen av Venetianare och korstågsfarare, dvs från västra Europa.

Grundstegen är för det mesta lätta och de grekiska danserna har en enkel struktur. Många av dem är ringdanser som löper ut i kedjor och blir ringar igen. Danser på led förekommer också. I några danser, som kan härledas från antiken, håller dansarna ihop med näsdukar. En orsak till näsduksfattningen kan tänkas vara att män och kvinnor inte fick hålla i varandra om de inte var gifta med varandra eller mycket nära släkt.

Oftast leds danserna av en man. Ledaren dirigerar, ofta med hjälp av en näsduk, dansarna och ibland också orkestern. Själv improviserar han och gör variationer på och tillägg till de enkla grundstegen. Han dansar med livliga och flexibla rörelser, snurrar runt, böjer sin kropp, hoppar gra-ciöst och slår med högra handen på sina hälar. Han hetsar upp dansen an-

tingen genom ökat tempo eller genom fler hopp och rotationer och inspirerar de övriga dansarna till egna improvisationer och till fortsatt dansande. Det är spännande och roligt att dansa med en inspirerad ledare. Ibland sjunger ledaren i dialog med dansgruppen. Han sjunger första versen, resten av gruppen repeterar frasen, sedan kommer de andra verserna på samma sätt. När en ledare tröttnat lämnar han över till någon annan. På detta sätt håller man på tills alla är uttröttade.

NÅGRA VANLIGA DANSER

Många grekiska danser dansas i 7/8 eller 5/4 takt, andra i 3/8 takt. 2/4 takt är ovanlig.

Beroende på karaktären indelas de i två grupper:

Syrtos - "släpande" danser och

Pedektos - "hoppdanser."

Ballos - pardans från öarna där musiken liknar den till syrtos.

Hassapikos - Dansen har fått ett turkiskt namn men fanns långt innan turkarnas erövring. Den introducerades av soldater i Alexander den Stores arme, alltså från Makedonien och Trakien. Där hade en gammal herdedans utvecklats till denna krigsdans. Dansen beskriver hur man närmar sig fienden, får kontakt, slåss och segrar. Den slutar i segerdansen som är mycket snabb. I dag finns två typer av Hassapikos. Den med ökande tempo liksom den snabba segerdansen är borta.

Den långsamma Hassapikos - Vari eller Argho

Den snabba Hassapikos - kallas bara hassapikos eller Zoero.

Dansen har även fått allmänna namn som bydans, festivaldans, bröllopsdans m.m. Förekommer i variationer på hela Balkan, i Ukraina och i Armenien. Både den långsamma och den snabba har en mångfald variationer som alla dansare utför. Den som leder kan dansa som han känner.

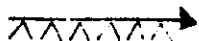
Hassapikos (snabb)

Uppställning och fattning:



Karaktär: Glad, sorglös och mycket stolt. Dansar på framfoten med många snabba och svåra variationer.

Takt: 2/4

Formation och fattning:

Karaktär: Långsamt, med kattliknande steg där benen rör sig skarpt och spänstigt. Kroppen är en aning framåtlutad. Byte av tur signaleras genom handtryckning på axeln och därför är linjen vanligen inte så lång.

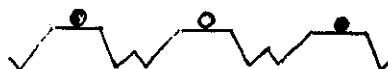
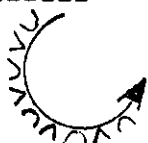
Takt: 2/4

Kalamatianos - Utvecklats från en syrtos till en pedektos då inte bara ledaren hoppar och snurrar runt i fascinerande variationer utan hela linjen av dansare gör det också. Dansen kommer från Kalamata, en stad på sydvästra stranden av Peloponnesos.

Formation och fattning:

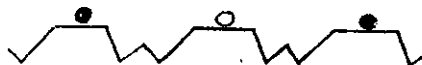
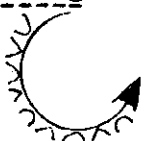
Takt: 7/8 tum, ta, ta

Pogonisos - en syrtos. Dansas mer livligt i norra Epirus än i södra delen, där endast de första två dansarna utför språng och hopp. I den vi har lärt oss dansar man mjukt och stilla, tätt intill varandra.

Formation och fattning:

Takt: 7/8

Tik - På 20 -talet skedde ett utbyte mellan turkisk och grekisk befolkning och grekerna kom till Pontus på fastlandet. De hade bildat en grekisk koloni vid Svarta havets sydkust och levt isolerade från resten av Grekland. De har bevarat äldre traditioner i språk, dans och musik. Vanlig pontisk dans är Serra - en krigsdans. Tik är en av de mest populära. En iögonenfallande detalj i en del pontiska danser är hur armarna sakta höjes.

Formation och fattning:

Karaktär: I början rör man sig stelt med tunga steg, tätt intill varandra. Under dansens gång rör man sig mer och mer friare, avstånden ökar mellan dansarna och armarna höjs sakta.

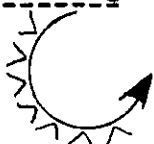
Dansen illustrerar en del av livet vid Svarta havet då den avbildar den snab-

ba rörelsen hos en fisk som rör sig igenom vattnet och sedan det hopp-
lösa sprattlandet sedan den fångats och dragits upp.

Takt: 5/8

Tsamikos - Kommer från området vid Tsamikon. Spreds under befrielse-
kriget av bergskrigare från Epirus över hela Grekland. Symboliserar bl.
a. fåraherdens klättrande och hoppande i bergen men är även krigsdans
men en ovanlig sådan eftersom takten är långsam. Alla dansare rycks med
av musiken och vid höjdpunkten i dansen visar ledaren prov på en fram-
trädande akrobatisk förmåga.

Formation och fattning:



karaktär: Värdig och krigisk med markerade steg där ledaren gör många
figurer med höga hopp. Höger ben i kors framför vänster när man börjar
dansa.

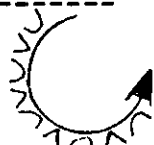
Takt: 3/4

Leriko - från ön Leros. Karaktären är sakta, tung med tyglad kraft.

Takt: 2/4

Pentozales - pento= fem, zale = steg. En typisk dans från öarna med
snabba och svåra steg. Var en krigsdans som användes för att testa dan-
sarens fotarbete och "geist". Ledaren varierar ständigt grundsteget och
gör höga hopp i luften. Ofta så delas linjen upp i mindre grupper med
var sin ledare som sedan förenas till en linje igen. Om man tänker på att
öarna försedde det antika Grekland och senare Bysans med sjömän och lät-
tare infanteri så är det lättare att förstå behovet av att träna snabbt
och svårt fotarbete.

Formation och fattning:



karaktär: Snabb, springande på framfötterna. När den dansas mer inten-
sivt och med hopp så kallas den även Ortsas..

Takt: 2/4

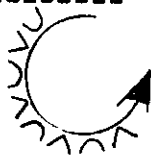
Kretiko Sousta - En krigsdans med snabba springsteg, som börjar i öppen cirkel och slutar som pardans.

Dodekanesisk Sousta - En krigsdans, där man främst tänker på enheten. Ledet håller ihop hela dansen och man dansar tätt intill varandra. Genom att ledet rör sig fram och tillbaks symboliserar man även att båtar sätts ut. Användes som träning inför samarbetet på båtarna. Idag dansas den även av kvinnor.

Syrtos - Dansen är en utveckling av en antik ringdans som man kan se målad på antika vaser eller bysantinska fresker. Namnet har två betydelser: 1) dra eller föra, ledaren drar med sig ledet av dansare. 2) grundsteget är släpande då man rör sig över golvet.

Troligen var syrtos och den grekiska dansen överhuvudtaget främst en dans i religiösa ceremonier. På öarna där dansarna ofta kan många variationer, dansar de tre första samma steg som ledaren medan övriga gör grundsteg.

Formation och fattning:



Karaktär: Dansas antingen i en stämning av högtidligt firande eller med uppsluppen glädje beroende på musiken.

Takt: 2/4

Kretiko syrtos - Det är vanligt i syrtos på öarna att ledaren utför olika slag med handen på lår, fotsulor och hälar, gör höga språng i luften vändningar och akrobatiska manövrar medan ledet rör sig lugnt och jämt. Dansas i en halvcirkel, symbolen för månens gudinna.

Formation och fattning: Som för vanlig syrtos.

Karaktär: Beror på musiken. Dansarna rör sig spänstigt med markerade snabba steg eller lätt och obehindrat och mjukt. Ibland fattar ledaren bakomvarande dansare med höger hand.

Takt: 2/4

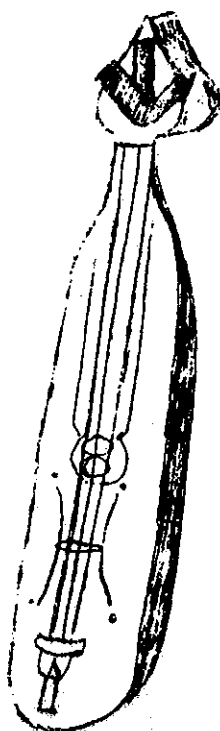
MUSIKINSTRUMENT

På många platser t. ex Roumeli, Peloponnesos och Epirus både dansar och sjunger man till en Zyglá, som är en orkester med klarinett, fiol, luta och en santouri (stränginstrument). Ibland ingår även en trumma - tapan - eller tamburin.

Stränginstrument: Fiol, luta, lira, santouri och kanonoion.
Ett modernare instrument är bouzoukin.

Blåsinstrument: klarinett, olika typer av flöjter, säckpipa.

Ett av de viktigaste instrumenten som användes förr var liran. Den pontiska liran är tre-strängad och ca 50 cm lång. Liran spelas med stråke och genom att strängarna trycks ned som på en fiol. Den är av turkisk-arabisk typ och finns i norra Grekland. Den följde med de grekiska flyktingarna från Pontos. De hade sina tidigare hemtrakter vid Svarta Havets kust i Mindre Asien och när de flyttade på 1920-talet tog de naturligtvis sin musik och sina danser med sig.



PONTUS-LIRA

Den kretenska liran spelas till visor och dans på Kreta och de andra öarna. Man spelar på det orientalliska sättet med instrumentkroppen nedåt och halsen uppåt. Flölen har ersatt liran på många andra platser men inte här på Kreta.

Klarinetter är mycket små och enkla. De liknar mer små flöjter än den klarinett som vi är vana vid.

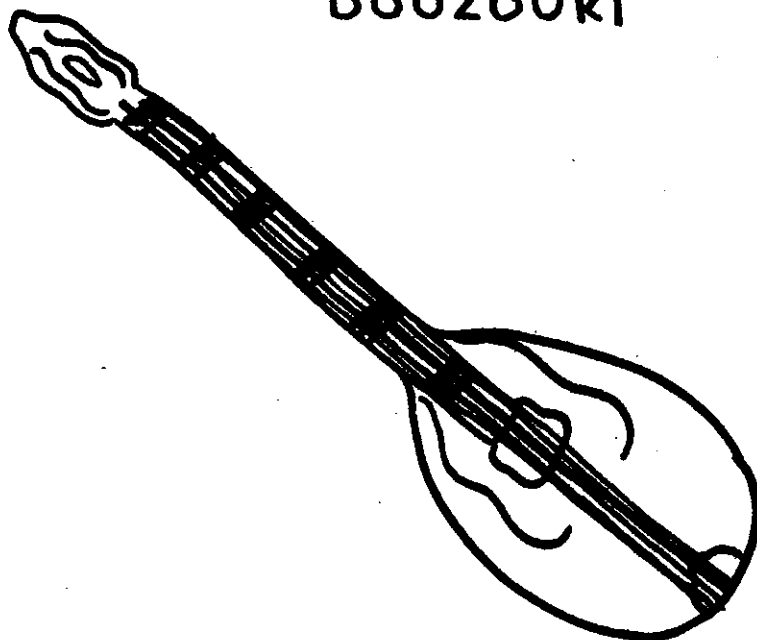
Bouzouki har blivit ett av Greklands populäraste instrument både på landsbygden och i städerna. Den har fyra dubbelsträngar och spelas med plektrum som en mandolin.

Bouzouki spelas till rebetiko som är en slags sånger som tidigare hörde hemma på gator och i hamnkrogar och handlade om folket där. Rebetiko i modern form förekommer idag ofta med ett politiskt budskap.

I Makedonien används också säckpipa (gaida) och tamburinen förekommer ofta.

De grekiska flöjterna tillverkas av vassrör, trä eller ben.

BOUZOUKI



DANSER FRÅN GREKLAND

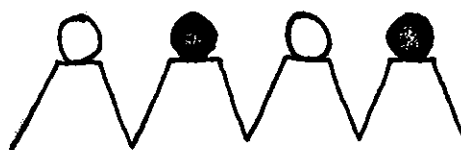
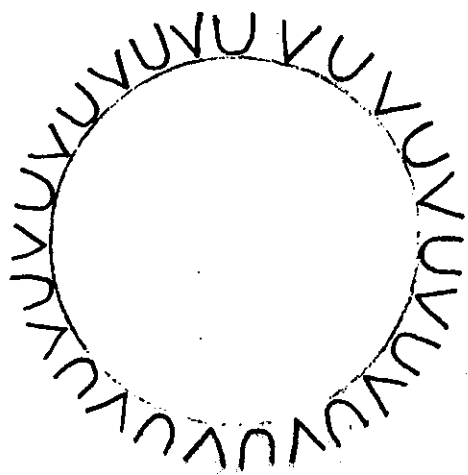
		<u>Takt</u>
Ais Giorgis	en sångdans från Korfu	2/4
Gaida Gidas	mansdans från Makedonien	"
Gerakina	kvinnodans från Makedonien	7/8
Hasapikos	långsam	"
Hasapikos	snabb "	
Kalamatianos	grundsteg med flera variationer	7/8
Karagouna	kvinnodans från Tessaloniki	2/4
Maniatikos		2/4
Misirlou	från kretensare i USA	2/4
Paltouska	från Trakien	5/16
Pentozali	"5-stegs", krigsdans från Kreta	2/4
Pogonisios	tätt med lillfingertag, från Epirus	7/8
Soufilotoda	lätt ringdans med skön musik	2/4
Syrtos	från Kreta	2/4
Syrtos Pyleas	bröllopsdans från Makedonien	7/8
Tripati	från Trakien	2/4
Tsestos	från Trakien, Tsestos, Tripati och Paltouska dansas i en följd	
Tsamikos	gammal mansdans	7/8
Hromatista Tsurapis	"färgade strumpor", Epirus	9/8
Zonaradikos	från Trakien	2/4
Zorba	hasapikos från Kreta	2/4

Áis Giórgis

Grekland



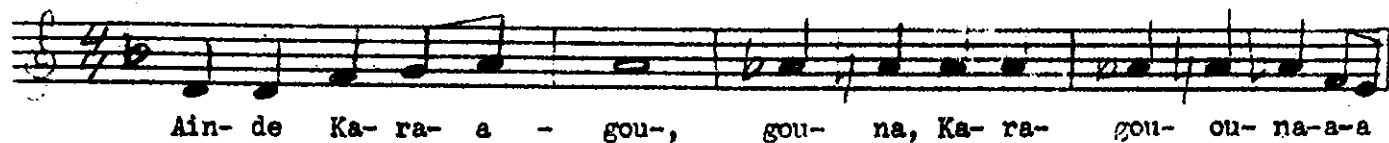
Detta är en
sångdans från Korfu
Tralla med!



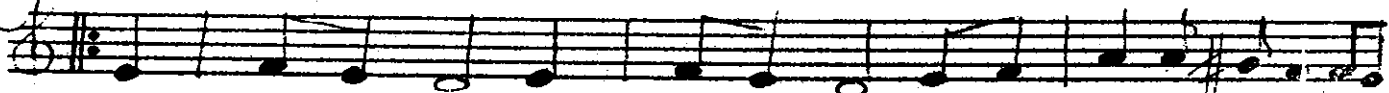
KARAGOUNA

Thessalien

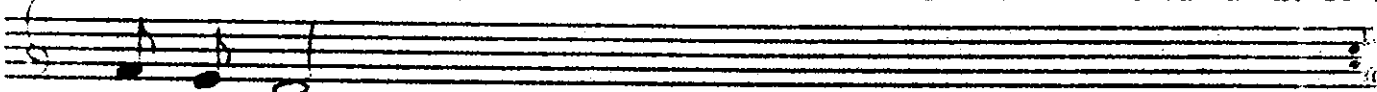
42



Refr



Am- po- os da, am- ti- i - da Ti- i - the-la- a ke se-c



pi- i - ra

Vers 2:

Ainde Karagou-, -gouna, Karagouna

Ainde sena pre-, -sena prepoun ta sigounia

Am'pos da, am'ti da

T'ithela ke se pira

Am'pos da, am'ti da

Ka'na kalo den ida

Ainde tha pouli-, -pouliso ta katsikia,

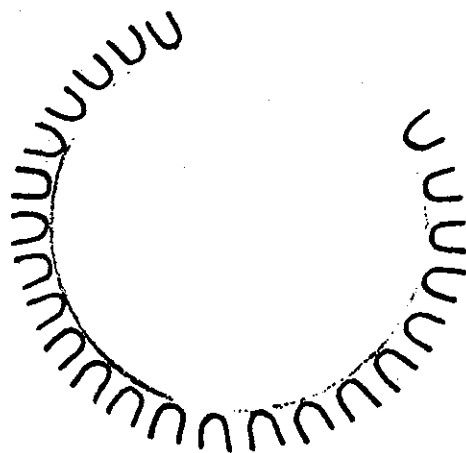
Ainde na sou pa-, sou paro skoularikia

Am'pos da, am'ti da

Sto parathyri s'ida

Am'pos da, am'ti da

S'agapisa se pira



Ungefärlig översättning:

Åh Karagouna, i ditt fönster såg jag dig,
dum var jag som tog dig, inget bra fick jag
av det, åh, jag ska sälja mina getter, för
att köpa örhängen åt dig,
i ditt fönster såg jag dig, jag älskade dig
och därför tog jag dig



SIRTAKI

långsamt -

Mikis Theodoraki's



O dromos i - ne sko-ti- nos, os-pou a s'anda- mou- ou, -

xeprouva - le me'sto stra- ti, to che-ri na sou- u

tho- o - o- so, Stro- se to stro-ma - so ja thio-

o - o, ja se- na kie ja me- e - na - - - ,

na gal-ja-sto- me aptin ar- chi - - - , na thoolla'na- sti-

me- e- na - - - .

Vers 2:

S'angaljasa mágaljases
mopires kie soupira
hathika mesa sta matia sou
kie stin thikiso mira

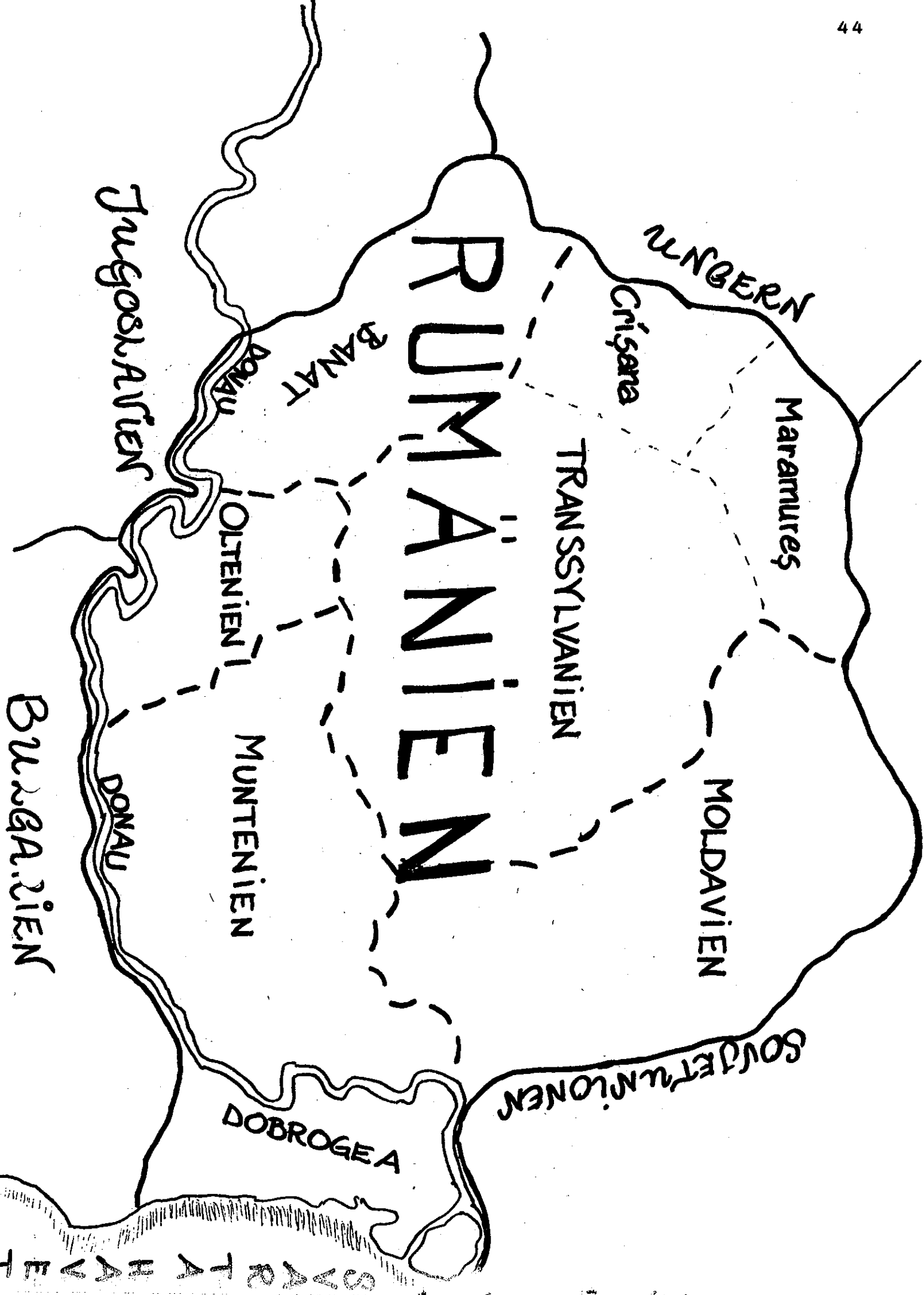


Sången betyder i en ungefärlig översättning:

Stigen (livets stig) är mörk
tills jag träffar dig
kom fram på stigen
och rädd mig din hand

Bädda din säng för två, för dig och för mig
att åter kramas, och jag ser allt återuppståndet

Jag kramar dig och du mig
du tog (av mig), jag tog (av dig)
jag försvann i dina ögon
och i ditt öde



GEOGRAFI

År 1969 uppgick Rumäniens befolkning till drygt 20 miljoner invånare, varav ca 90% är rumäner. De strösta minoriteterna är ungrare och tyskar. Andra folkslag är polacker, tjecker, bulgarer, turkar, greker, albaner, serber, armenier, judar och zigenare.

Karpaterna i norr och Transsylvanska alperna i centrala Rumänien löper samman i en vidsträckt och skogsklädd, drygt 2000 m hög, bergskedja, som genomkorsar landet. Landet uppdelas på så vis i en högplatå och ett slättland.

I närväst bildar Transsylvanien ett kuperat högländ med bördiga dalgångar, som långsamt sänker sig ned mot den ungerska slätten. Söder och sydost om bergen utbreder sig stora slättområden. Bördiga lössjordar följer Donaus lopp från Jugoslaviska gränsen till Svarta Havet, där Donau tillsammans med bifloden Prut bildar ett vidsträckt, sumpigt delta. Regionen däromkring heter Dobruja, eller Dobrogea. Slättlandet i Moldavien är den stora ryska platåns västligaste utlöpare.

Landet har ett utpräglat inlandsklimat med heta somrar och kalla vintrar.

HISTORIA

Rumänerna betraktar sig själva som ett latinskt folk och deras språk anses stå närmare latinet än vad tex Italienskan gör. Det är resultatet av den knappt 200-åriga romerska ockupationen strax före folkvandringstiden. Under denna tid drog sig befolkningen tillbaka till Transsylvaniens bergland, som av rumänerna därför betraktas som nationens urhem. Under senare medeltiden koloniserade de "sitt" slättland.

Landets historia är en oavbruten följd av krig och erövringar. Under de senaste seklen fanns tre stormakter med intressen på Balkan: Ryssland, Österrike och Turkiet. Moldavien och Valakiet (Oltenien och Muntenien) lydde i flera sekler under Turkiet. Då Ryssland under 1800-talets senare hälft trängde tillbaka turkarna bildades ett självständigt rike. Det skulle dröja till första världskrigets slut

och det österrikiska-ungerska kejsardömets fall innan också Transsylvanien kom att ingå i Rumänien. Landets yta och befolkning fördubblades därmed.

Under det andra världskriget slöt Rumänien först upp på axelmakternas sida, men deltog efter den sovjetiska ockupationen 1944 i slutstriderna mot Tyskland. Efter vapenstilleståndet strävade det rumänska kommunistpartiet med stöd av de sovjetiska trupperna efter att överta makten. År 1947 utropades den rumänska folkrepubliken. Det nationaliserade näringslivet inriktades främst på tung industri efter sovjetiskt mönster. Utvecklingen gick först sakta men från slutet av 50-talet har den ekonomiska utvecklingen varit betydande.

Rumänien har lyckats hävda en nationell ekonomisk linje gentemot COMECON-samarbetet och i stället ökat sina kontakter västerut.

Jorden brukas i kollektiv eller som statsjordbruk.

Kommunistiska partiets generalsekreterare är Nicolae Ceausescu.

FOLKDANS & FOLKMUSIK

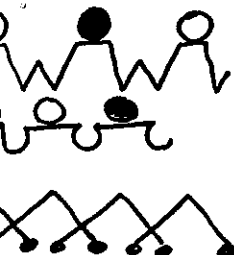
ALLMÄNT

Rumänien är ett land med en mycket rik folkkultur. Musik och dans har djupa rötter i traditionen. Samtidigt är de högst levande kulturyttringar, dvs de utvecklas ständigt. Ny musik och nya danser skapas än i vår tid. Folkdans är ofta en naturlig del i umgänget på marknaden, festen, vid födelse, förlovning, bröllop och begravning

Musik hör intimt samman med rumänsk dans. Tidigare kunde dansen ackompanjeras av sång och handklappningar eller av enkla slaginstrument. Några få danser av denna typ finns kvar men idag brukar man dansa till en orkester med ett flertal instrument.

Många rumänska danser är snabba och intensiva och variationerna är många. Det gäller såväl rytm som tempo och armfattningar. Kvinnorna dansar ofta mjukt medan männen står för vitaliteten och virtuositeten.

Sådant som kan kallas "typiskt" för rumänska danser är t.ex. stampsteg, synkoperade steg, stegintensitet som markerar rytmiska nyanser, krypsteg, en rad språng, hopp och steg på tå eller häl, handslag på stövlar eller benen, piruetter som kvinnor utför på hälarna. Vanligt är också att man knäpper med fingrarna och slår ihop klackarna. Regionala skillnader märks på de olika momenten som kan förekomma i en rumänsk dans.



Några typiska fattningar är Horafattning – händerna i skulderhöjd med böjda armbågar, Sirbafattning – axelfattning och Briu(l) fattning. Briu(l) betyder bälte men det betyder inte att dansarna behöver hålla i varandras bälten. Det viktiga är att dansledet ser ut som ett bälte. Vanlig kedjefattning och axelfattning kan därför också förekomma. Samtliga dessa fattningar gäller gruppdanser. Även i pardanserna varierar fattningen mycket mellan olika regioner.

Improviserad sång hör nära ihop med dansen. Sången eller ropen kallas strigaturl. I Transsylvanien har den utvecklats till skämtsamma dialoger. I Oltenien, Muntenien och Dobrogea brukar sången tala om nästa figur i dansen. I Moldavien slutligen, ägnar man sig åt allsång i dansen.

NÅGRA VANLIGA DANSER

I Rumänien heter de vanligaste danserna Hora, Sirba, Briul Batuta, Invirtita, Rustemul, Poloxia, Galaonul m. fl. Dessa danser är lika vanliga som schottis, polka och hambo. Namnet kan variera, Rustemul heter i Oltenien och Muntenien Buceagul och i Dobrogea Paiduşca.

HORA - Detta är inte en speciell dans utan snarare en typ av dans. Den hör till de äldsta och mest välkända folkdanserna. Den har både en symbolisk och en social betydelse. Att få vara med i dansen betyder att man blivit vuxen. En hora-dans kan markera slutet av en sorgperiod. Sociala tillrättavisningar kan lätt göras i dansform helt enkelt genom att man slutar dansa när "syndaren" kommer in i dansringen. Horan ingår också i ceremonierna vid ett bröllop.

Den enklaste formen av hora utförs i en cirkel. Den kan inledas med 4-5 dansare för att sedan svälla ut till att omfatta ett hundatal. Det finns över tusen horadanser. Namnet hora används allmänt över hela landet med undantag för Transsylvanien där man brukar säga joc istället.

SIRBA - Det här är en mansdans som utförs i ett långt led. Männen håller varandra på axlarna. Tempot brukar accelerera och på slutet krävs en hel del av både dansare och musiker för att hänga med. Av den anledningen brukar inte kvinnorna delta! Skulle de i alla fall komma med i dansen, brukar den övergå i en stillsam hora. Dansen kräver två ledare, en i början av ledet och en i slutet, och den ringlar sig fram över golvet. Medan rumänerna kallar den här dansen sirba, efter sina grannar serberna, kallar serberna dansen Vlaške som betyder Valakiet.

OM DANSEN I OLIKA DELAR AV RUMÄNIEN

- MOLDAVIEN** I norr är danserna vanligen lugna med små steg och försiktiga hopp. Här finns pardanser under namnet Batute. När man dansar Sirba är det ofta med stampsteg.
- MUNTENIEN** Vanliga danser är Hora, Sirba och Briul. En unik dans i Rumänien är Sitele som beskriver majströskning
- OLTENIEN** Danserna är spänstiga och snabba vilket fordrar stor skicklighet. Typiskt är att man rör sig fort och ändrar riktning blixtnabbt. På åtta steg brukar man räkna uno, doi, trei, patru, cinci, şase, optaşa. Craiţele heter en kvinnodans och Galaonul heter en kraftfull mansdans. Vanliga danser är Alunelul, Rustemul, Sirba och Hora. Mindrele har vi nyligen lärt oss
- BANAT** Briul är här en vanlig dans. Om den kommer från en viss plats heter den t. ex Briul de la Mehadia. Man kan även uppkalla den efter en känd dansare t. ex Briul lui Vladia. Takten är 7/16. En känd dans som vi dansar heter Sorocul. Nya danser från Banat är Hora de la Oravitsa som handlar om hur Pavel skryter över sina förtjänster och retar andra i byn och Posovaica pe două picioare som betyder dans för två ben!
- TRANS-SYLVANIEN** I norra delen beskrivs dansstilen så här: Man tar små, trampande steg, darrande med hela kroppen. Områdena heter Oaş, Maramureş och Bihor. Här har man utvecklat sin egen folklöre med lite inflytande utifrån. Dansstilen i Transsylvanien är akrobatisk med höga hopp och klapp i händerna och slag på benen. Învirtita de Mures är en ny pardans.
- DOBROGEA** Danserna skall vara temperamentsfulla och snabba. Rustemul-danserna heter här Paiduşca och går i 6/8 eller 5/8 takt.

INSTRUMENT I RUMÄNSK FOLKMUSIK

COBZA - Luta med medeltida anor. Med sin lite torra och inte särskilt starka klang ger den det bästa ackompanjemanget till folkmusik, enligt många rumänska zigenarmusiker. Under mellankrigstiden var den på väg att trängas ut helt av

TAMBAL - "hackbräde", slaginstrument (man slår på strängarna). Detta instrument har starkare ton och rikare harmoniska resurser.

Under de senaste decennierna har ett nytt intresse blossat upp för Cobzan. De professionella musikerna spelar Cobzan som ett melodinstrument men i folkmusiktradition använder man den snarast som ett rytminstrument - melodi och ackord spelar mindre roll. Man spelar med ett plektrum av gåspenna. Den blir snart uppfransad i ändan och smattrar mot locket och strängarna, vilket ger en extra krydda åt rytmkompet.

DUBBELFLÖJT - två flöjter borrade i samma stycke. En för melodier och en för en ackompanjerande ton.

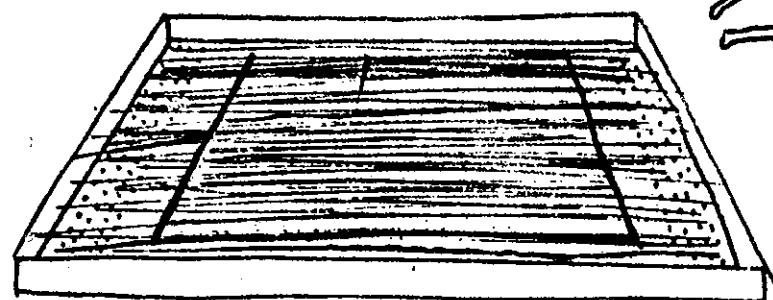
BUCIUM - näverlur. Den är rätt lång - ca en meter.

FLUER - liten enkel flöjt.

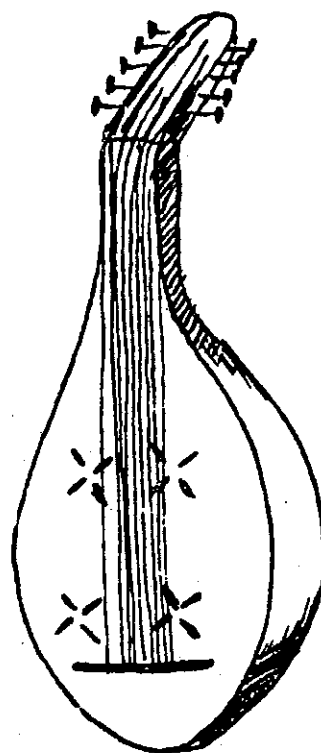
KAVAL - kantflöjt

NAI - panflöjt

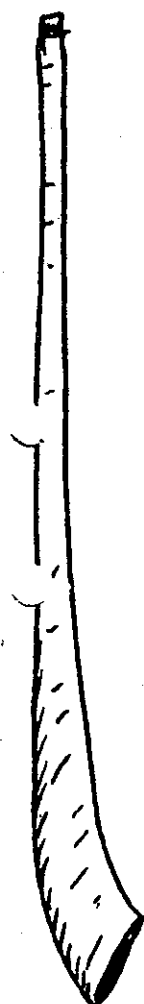
DOINA - en mycket omtyckt typ av lyriska lätt vemodiga visor. Numera framförs de med modern röst klang, men förr sjöng man ofta med 'pressad' röst.



CYMBALLOM
HACKBRÄDE *Tambal*



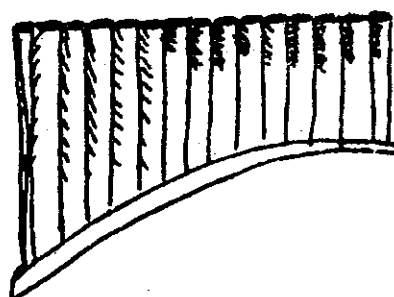
KORTHALSLUTA
COBZA



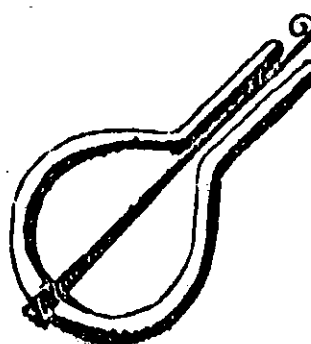
JÄVERLUR
Ducium



CAVAL
KANTFLÖJT



PANFLÖJT
NAI



RUMÄNIENBANAT

Hora Banatean
 Hora de la Oravitsa
 Posovalca pe două picioare
 Sorocul

"Hora från Banat"
 Pavel skryter över sina förtjänster.
 "Dans för två ben"
 "Ödet"

DOBROGEA

Papuselele

"dockorna"

MOLDOVA

Batuta în doi
 Hora de la Borca
 Sirba de la Radeni
 Sirba Mariutei
 Vîcoveanca
 Trîlîsesetî

pardans
 ringdans från byn Borca

"Illa Marias sirba"
 "la-mi, taicuța papucei..."
 "tre par" västfattning

MARAMURES

De Strîgat
 Sorocul

"med rop" Bröllopsdans
 "ödet" från Oaş

MUNTENIEN

Boereasca
 Bugeagul
 Ca la Breaza
 Floricica
 Hora de la Virtoape
 Hora Nunții
 Sitele
 Zlata

"slätten"
 räkna ta, tum, ta, tum, tum, pardans
 "liten blomma"
 ringdans från Virtoape
 Liedansen ("Lenas dans")
 Anknytning till majströskning
 bulgariskinspirerad. Obs takt 7/16

OLTENIEN

Alunelul
 Alunelul bățut ca la Goicea
 Alunelul cu încrucișeri
 Alunelul schiop
 Alunelul sucit
 Galaonul de la Birca
 Galaonul de la Săpata
 Hora de la Rîșipiți
 Mindrele
 Poloxia ca la Birca
 Rustemul ca la cujmir
 Rumänsk klappdans=Dans din codru
 Schiopa
 Oltenesc

"liten hasselnötsbuske"
 "A med stamp"
 "A. med korssteg"
 "haltande A." man står böjda på led
 "Dans från skogen"
 "haltande"
 oltenisk svit i tre delar

TRANSSYLVANIEN

Brîul din Făgăras
 Bărbuncul de la Șieuș
 Invirtita de Mures

å uttlas ung å
 mansdans
 Invirtita=snurr, pardans

RUMÄNIEN ÖVRIGT

Hora pe gheață
 Perinița
 Rumänsk svit=Cîntec de Dragoste

"liten kudde", en kyssdans

Takten är jämn vanligen 2/4 om inte annat anges.

Dans liksom musik är gamla företeelser i den judiska traditionen. I det historiska Israel var det vanligt med dans. Det var kvinnor och barn som dansade vid festliga middagar, vinfestivaler, glada bröllop och vid begravningar. Idag är det främst glädje vi uttrycker i dansen - åtminstone i de västerländska kulturerna. I gamla tider kunde man även visa sorg, vrede, hat och religiösa känslor. Detta förekom inte bara i den judiska traditionen utan även i t ex den grekiska. Enligt bibeln var^{det} framförallt kvinnor som dansade. När män dansade, var det i mer högtidliga sammanhang, t ex i en procession.

Danserna ackompanjerades alltid med sång och musik. Framträdande instrument var trumma, flöjt och lyra. De dansande kvinnorna spelade gärna själva.

Under den romerska ockupationen blev det vanligare att även männen dansade. Svärdsdanser blev typiska mansdanser.

När den israelitiska staten upplöstes, bröts till en viss grad den kulturella traditionen. Men den dog inte ut helt och hållet. På medeltiden ansågs judarna som de bästa dansarna och de uppträdde offentligt innan detta sedemera förbjöds.

Idag dansar man mycket i Israel. I konstnärliga och andra artistiska sammanhang framställs t ex bibliska scener i dansform. Såväl dräkter som koreografi och musik följer gamla traditioner. Dansen blir en blandning av tradition i rakt nedstigande led och av 'rekonstruerad tradition'.

Som ett led i försöken att skapa nationell enhet och en gemensam kultur för de över 70 olika kulturgrupper som har invandrat, har man skrivit musik, texter och koreografi till över 600 danser. Kan vi kalla dem folkdanser, om de bara har 30 år på nacken eller t o m är ännu yngre? Det är naturligtvis en fråga som kan diskuteras, men faktum är dock att många av dessa danser kan betraktas som folkliga, eftersom en rätt stor del av den israeliska befolkningen kan dem och dessutom bygger ju danserna på en mycket gammal tradition. Ska de moderna inslagen då betyda att de diskvalificeras som 'riktiga folkdanser'?

En populär typ av folkdans är hora eller horra, som härstammar från Balkan. Till Israel kom den strax efter första världskriget. Här är ett exempel på en levande folkdans och det komponeras ständigt nya hora.

DANSER FRÅN ISRAEL

Al Tirah	"var inte rädd"
Debka Daluna	
Dundai	pardans, enkel
Erev ba	"aftonen kommer"
Eretz zavot chalav udvash	"landet av mjölk och honung"
Harmonica	"dragspel"
Etan bamidbar	
Haroa min hag tai	
Hava nagila	"låt oss vara glada", ringdans eller pardans
Hinei mah tov	
Hora agadati	historisk ringdans
Kuma echa	"runt, runt"
Lech, lech lamidbar	"låt oss gå till öknen"
Mayim	"vatten"
Nad Ilan	"trädet vajade", kärlekssång
Shibolet basadeh	"vetet böjer sig på fältet"
Shiru hashir	"vinet i vinpressen"
Ta'am haman	"smak av manna", par & ringdans
Vayiven Uziyahu	
Ve David	parvis i ring

Takten är jämn på dessa israeliska danser och skrives 2/4 eller 4/4

HINEI MAH TOV

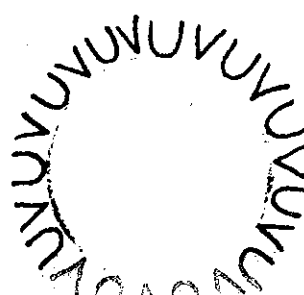
ISRAEL



H inneh mah tov u' mah na'im
 Shevet achim gam yachad
 H inneh mah tov u' mah na'im
 Shevet achim gam yachad
 H inneh mah tov, h inneh mah tov
 lalala lalalalalalala
 H inneh mah tov, h inneh mah tov
 lalala lalalalalalala

Detta är Psaltarens psalm 133:1: "Se huru gott och ljuvligt det är
 att bröder bo endräktigt
 tillsammans"

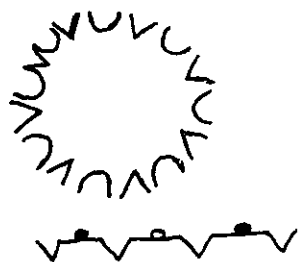
Fattning:



Harmonica

Mei Harmonica Nagni-li
 Shevir 'ad kol tsilil
 Od niskora et hahorra
 Horra bagalil
 Horra Sherakadnu pa'am
 Horra Haglilith
 Korra 'od nirkod Hapa'am
 Horra hanitzhit
 Od niskora
 Od niskora et hahorra
 Horra Sherakadnu
 Pa'am bagalil

Mei baggspel spel ap.
 Låt din musik ljuda
 Vi skall komma ihåg en hora
 Hora från Galileen
 Hora dansade vi för länge sen
 Hora av Galileen
 Hora skall vi åter dansa
 Den eviga Horan
 Vi skall minnas
 Vi skall komma ihåg en hora
 Horan vi dansade
 en gång i Galileen



HAVA NAGILA



Hava nagila, venisn'cha
 Hava neranona, venisn'cha
 Uru achim, b'lev sameyach

Låt oss fröjdas och vara lyckliga
 Låt oss sjunga, låt våra röster klinga
 Vakna bröder, vak upp med glatt hjärta

Hava nagila är en traditionell horamelodi. Horan dansas i staccato, hastigt men ledigt. Vi har träffat på två varianter av dansen.

Hava nagila är även en pardans. Vår version för tantarna till en bröllopsdans.

K u m a e c h a

Kuma echa, sova sov

Am

al tanucha shuva shov!

C

Ein kanrosh veein kan sof

Dm

yad el yad al taazov!

Am Dm Am E7 Am

Yom shaka vejom yizrach

anu neifen ach el ach

C

Gm

min hak'far umin hak'rach

Dm

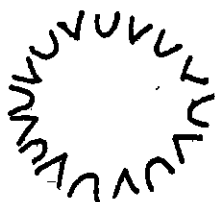
Am

bacherneish uva-a nach

Dm

Am

Res er bröder, gå runt, runt, vila er aldrig, runt, runt
 Det finns ingen början, det finns inget slut, skuldra vid
 skuldra, hand i hand. Dagen har gått och en ny dag skall komma.



Mayim

Musik av Pugachev

Snabbt och lätt

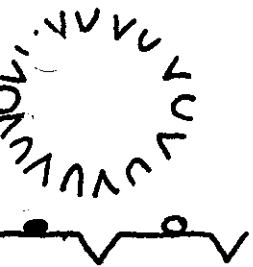


Ushavten mayim besason
 mi-ma'y-nei hayeshua
 Mayim mayim mayim mayim
 Hej mayim besason
 Hej hej hej hej

Hämta ned glädje vatten
 ur frälsningens källor
 (Jesaja 12:3)

.....

Mayim - vatten - är en av de mest populära danserna i Israel. Dansen symboliserar rörelsen av vatten, av vågor, av en kvinnas gång till källan efter vatten och även glädjen över att fåna vatten i ett torrt land



OM DANSERNA FRÅN USA

Det finns inga klara uppgifter om när 'the square dance' uppstod men troligen började den dansas i samband med att nybyggarna slog sig ner i Nordamerika på 1800-talet. Dansen lär annars kunna härledas något bakåt i tiden till England.

Från början var de här danserna inte danser i egentlig mening. På grund av religiösa restriktioner fick man nämligen inte lov att dansa. Sånglekarna var däremot tillåtna. Det var så det började. När nybyggarna samlades till sina gemensamma möten och fester fanns en naturlig önskan att 'göra något tillsammans' - dansa t ex. Men då dans till musik ansågs syndigt, kallades dessa första danser sånglekar. I stället för musik sjöng alla. Sången beskrev rörelserna. Varje lek hade sin speciella sång. Sammankomsterna hölls ofta i nybyggarhem med små utrymmen och flera små rum. Deltagarna måste dela upp sig i grupper, vilka sjöng och dansade i var sitt rum. För att kunna hålla samman det hela utvaldes en ledare med stark och klar stämma. Han kallas 'the caller'. Denne placerade sig på en lämplig plats, där han kunde bli hörd av alla grupperna och ledde sedan sången och därmed dansen.

Sånglekarna utvecklades mer och mer allt eftersom flera nybyggare anlände till Amerika. Sången och stegen varierades och man kunde märka inflytande från nybyggarnas olika hemland.

Uppfattningen att det var syndigt att dansa till musik försvann så småningom och fiolen, banjon och gitarren togs fram och ökade nöjet i dansen. Musikanter liksom ledare var självlärda. De spelade på sina instrument mer kraftfullt än skickligt. Det var alltså under denna period, då musiken tillkom, som sånglekarna mera antog karaktären av dans.

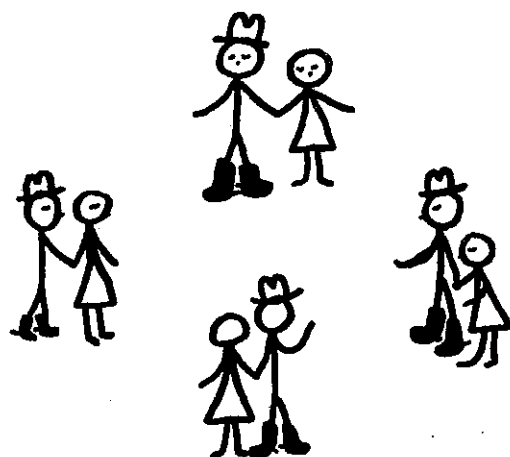
Danserna utförs mycket ofta i en 'fyrkant' där fyra par bildar var sin sida. Man kan jämföra med europeisk kadrilj, men i en square är det vanligen ett par i sänder som leder dansen genom att säga fram och 'hälsa' på eller ta i ring med ett annat par. Man brukar dela in paren i head couples och side couples. Head couples, som står mittemot varann, gör först en tur tillsammans som sedan repeteras av side couples. Dessutom utses par 1, 2, 3 och 4. 'First couple' är alltid det par som står med ryggen mot musiken (i form av orkester eller musikanläggning).

The caller ropar alltså ut olika turer och dansarna följer efter så gott de kan. Man brukar sluta en tur med 'partner swing', då kavaljeren snurrar sin dam runt ett eller flera varv varpå de dansar runt på stället några gånger tillsammans. Turerna har fått olika benämningar, t ex Ladies chain, Birdie in the cage, Dos-a-dos (dvs rygg mot rygg), Star by the right. Efter hand har det utvecklats karaktäristiska 'calls'. De innehåller inte så sällan nonsensfraser för att fylla ut texterna, för att markera takten och framförallt för att göra dansarna på gott humör och skapa god stämning. Skickliga 'callers' roar sig ibland med att försöka lura dansarna genom att ropa ut 'fel' turer. Men är även dansarna skickliga, bör de kunna hänga med ändå. Det är alltså absolut nödvändigt att lyssna på callern.

Här är exempel på några 'calls':

Up and down and around and around
 Allemande left and allemande aye
 Swing the Indian, swing that squaw
 And don't forget your mother-in-law!

Square-dansen utvecklas forfarande. Man använder modern musik och hittar på nya 'calls'. "These boots are made for walking" har t ex blivit en square!



D ANSER FRÅN U. S. A.

<u>Namn</u>	<u>Kommentar</u>	<u>Takt</u>
Alabama Jubilee	Square, ganska snabb	2/4
Grand square		"
Hot time (In the old town)	Square	"
Marchin' through Georgia	Square	"
Oh Johnny	Mixer, parbyten	"
Salty Dog Rag	Sjömansdans, pardans	
12th Street Rag	Pardans	"
Teton Mountain Stomp		
Red Wing	eller "Duck and dive", square	
Virginia Reel	Pardans på led	

MARCHIN' THROUGH GEORGIA

En square med följande introduktion:

"The first old lady promenad the inside of the ring
Go back home and give your man a great big husky swing
And you swing her, facing out
Gents fall in behind
Ladies go right and the gents go left
And bring them down the line"

Sedan följer ett antal mellanturer enligt den fortsatta texten. Det här är en square där uppställningen växlar mellan en vanlig square och två led med damer och herrar på var sin sida.

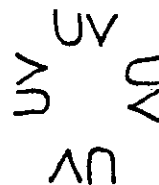
SALTY DOG RAG

Detta är en dans för 'enkla' par (dvs varje par dansar för sig) till medryckande musik. Den har två mellanturer och en refrängtur. En 'salty dog' lär vara en saltstänkt sjöman - därav den vaggande gången!

RED WING

En square med följande introduktion:

"Now every swing your honeyballs
You swing her high and low
Then allemande left with the old left hand
Right your honey and a right left grand
Right and left around the ring
And don't you boys be slow
You meet your maid and promenade
And around the ring you go"



Detta är en 'typisk' square, där fyra par bildar en square - dvs en kvadratform som skissen visar. Dansen innehåller några mycket vanliga turer, t ex swingen, allemande left och kedja.

VIRGINIA REEL

En dans för sex par där damer och herrar bildar två linjer mittemot varann. Musiken slutar med en liten bit ur 'Auld lang syne'.



om å tegne en dans

Thor Henriksen

1. Utenomstakk

Oftest er det musikk som lokker fram en slags sprelskhet som kalles dans. Vi har flere typer dans. Ta nå f. eks. folkedans. Denne betegnelsen betyr ikke at vi vil skille mellom den dans folk bedriver og den sprelskhet som enkelte mus eller giraffer kunne finne på å vise fram. Hva den da betyr?

Folkedansen har i alle fall muligheter dersom danselederen ikke bruker slips, hvis orkesteret aldri har spillt på nattklubb, så fremt avisene ikke bruker utropstegn om aktiviteten, ifall statsministern holder seg unna.

Hva folkedans positivt er og hvordan den bobler fram så må man erfare og lytte seg fram til, skulle jeg tro. Min jobb her skal dessuten bare være å si noe om tegning... av rytmiske øyeblikksbilder og figurer i folkedans.

2. En liten tegnspråk-revy.

Jeg tror det må være en romansk dame, og jeg kaller henne bare Vera fordi etternavnet hennes er så intrikat. Hun står bak et tegnspråk som benytter en D for høyre fot, en S for venstre. D, D og d betegner relative stegvarigheter for høyre fot. Piler angir vende- og danseretning, og i tillegg brukes hjelpetegn for å presisere steg- og kroppsbevegelse pluss danseformasjon.

Den gresk-amerikanske dansen Misirloiú kan se slik ut i den lille revyen:

M n W 4/4 | L → D S S D S ¹ S D ² → D S D

"D S ¹ → S D S ¹ S

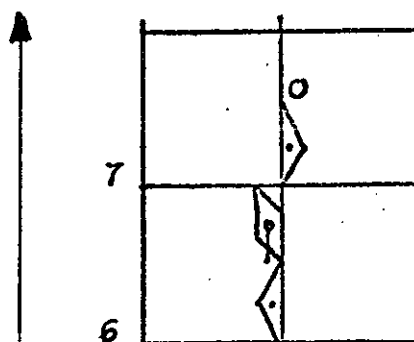
Fordelen med dette tegnbildet er at det tar liten plass. Språket er lett å lære, dette gjelder både for lesing og skriving – notasjon. Men språket benytter seg ikke av noen sekvensinndeling (taktinndeling) og dette sinker lesingen.

Kinetografi er læren om representasjon av bevegelse ved hjelp av tegn. En slik tegnlaere er Laban-kinetografi, der tegnsystemet er så høyt utviklet, så allsidig og presist at språket fortjener adjektivet vitenskapelig. Med dette språk kan du beskrive en saltomortale, paradishopping eller hva det skal være. Men å beherske Labanografi krever en praktisk og mental innsats som kanskje mange hobbydansere vil vike unna for.

Et enkelt eksempel

(musikk: 2/4):

Leseriktning

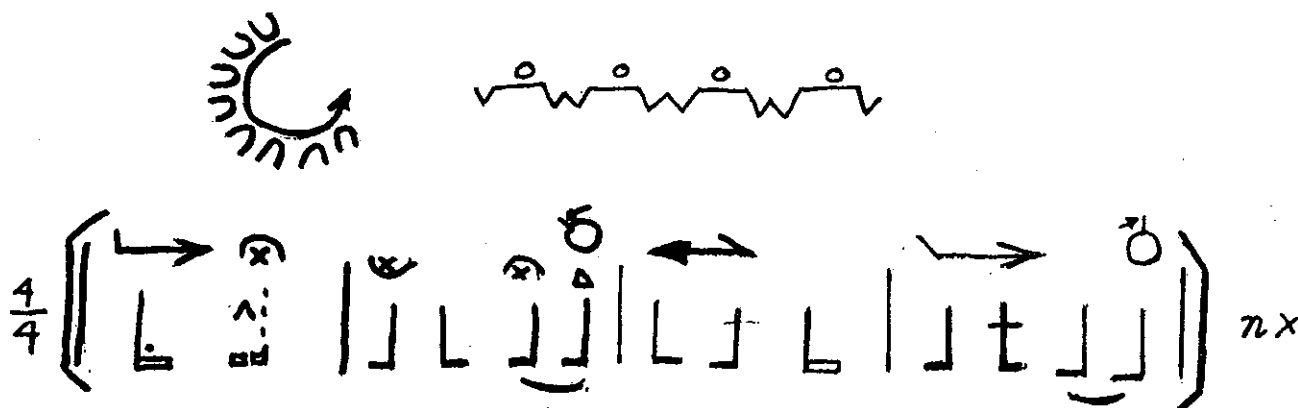


behold posisjonen
steg til siden, h fot

drei 1/2 til venstre
steg til siden, v fot

Stegtegnene er todimensjonale og kan derfor romme flere opplysninger uten at lesbarheten forkludres. En svakhet er taktens midtlinje (endimensjonal) som skal vise stegets tidslengde. Deresom musikk takten f. eks. er 5/4, må linjen deles i 5 like deler som så bestemmer stegtegnenes utstrekning. Hurtig notasjon blir dermed ikke alltid forenlig med høy presisjon.

Over fra Labanografi till hva jeg vil kalle Romanografi, den tegnlaeren som etter mitt skjønn kan få stor anvendelse hos hobbydansere. Den nevnte Mistrloú kan nå se slik ut:



Dansebildet ligner på Vera sitt ved at piler brukes till å angi retninger og ved at enkelte hjelpetegn er de samme. Notasjonsmåten er da også utviklet i Romania. Systemet er lett å lære og gir et oversiktlig lesebilde. Stegteget er samlet i takter og ligner på noter. Stegets tidslengde måles ikke langs en linje, men framgår ved små forandringer i stegtegnet (f. eks. en tillagt fane som hos noter). Når notehodet vendet mot venstre, betyr tegnet et steg med venstre fot. Musiktakten overlapper den tegnede takten i tid.

3. I valgets kval?

Den diskusjonen som prøver å kåre det beste tegnsystemet uten videre, vil muligens ende i antipati og frustrasjon. For hva skal tegnsystemet være godt i forhold till? Det må være godt for brukerne: hobbydansere med begrenset tid. Det må være godt overfor den dansen det skal beskrive. Romanografi gir f. eks. slett ingen god metode till å beskrive danser der turene eller stegene er enkle eller "monotone". Og for det tredje: systemet må være godt slik at det bevarer og viderefører folkedansen. Brevkurs? Lysbilder? Dansebeskrivelsebibliotek?

4. Endelig.

Et tegnsystem kan komme som en (selv-) pedagogisk berikelse, ikke som noen erstatning. Fortsatt blir det de gode danserne som får dansen till å flyte, fortsatt blir det spennende å prøve å ta etter en intrikat stegserie.

Likevel: en første belønning etter å ha puslet med tegn kan være en mer bevisst stegføring. Og tenk på feriebesøket i Folklorania eller selskapseksperimentet ditt. Skrible, Skrible, skrible!

Litteratur

1 källa nr 20

2 Valerie Preston-Dunlop, Readers in Kinetography Laban, Serie A, MacDonald & Evans Ltd., 1966

3 Rickey Holder & Mary Vouras, Greek Dances, Folkkraft Press, 1965

Anm. Klubben i Stockholm har gett ut ett kompendium som bygger på Vasilescu & Tita.

Fattning

- | | |
|---|---|
| | Pojke |
| | Flicka |
| 1 | Handfattning |
| 2 | Fri fattning, dvs man håller inte i varann |
| 3 | Axelfattning |
| 4 | Korsfattning framför |
| 5 | Korsfattning bakom |
| 6 | Bältesfattning |
| 7 | Armbågar böjda, händerna i axelhöjd |
| 8 | Armbågar böjda och i axelhöjd, armarna sträckta uppåt |
| | Höger hand på framförvarandes underarm, vänster hand i bältet |

Fattningar enligt det rumänska dansspråket i Vasilesu & Titas bok.
Nr 9 är egen uppfinning

OM VÅRA KÄLLOR

Allmänna uppgifter om länderna har vi plockat ur handböcker och standardverk(t. ex 14, 21) . En utmärkt skriftserie om olika länder ges ut av Utrikesdepartementet(19). Där går man på ca 20-30 sidor igenom landets historia, geografi och ekonomi och ger utförliga referenser.

En bra inledning till Folkdans på Balkan är Lawsons bok (10) men vid skrivning av kompendiet har den kommit lite till användning.

Om grekisk folkdans och musik har vi hittat bra material. Stratous bok (18) är relativt utförlig (35 sidor text) och tar som under- rubriken anger upp historiska perspektiv. En bra beskrivning av karaktären i olika danser finns i Petrides bok (13).

Kapitlet om Jugoslavien bygger främst på kompendiet från Stockholm (2). Arbetet om stil och teknik (22) i serbiska danser är läsvärt. Detta kompendium bygger i sin tur på "Jugoslaviska danser - Handböcker i europeiska nationella danser" av L & D Jancovic (Yankovic). Utgiven under beskydd av The Royal Academy of Dancing och Ling Physical Education Association, 1952

Det rumänska avsnittet bygger främst på inledningen till Vasiliescus och Titas bok (20). En bra skrift om Balkandanser är ett kompendium från Stockholm som är skrivet enbart för ABF:s studiecirklar. Det håller på att omarbetas men så småningom kan vi kanske få tillgång till det. Ur det har vi tagit bilderna på rumänska instrument. Avsnitten om instrument bygger främst på Musik Där(12) och citat från utställningen "Folkmusik från Balkan" på Musikmuséet i Stockholm(ca73) Omslagsbilden till det här kompendiet är hämtad från Rymans bok (16).

